

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบ ความสำคัญ การแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ หลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี และการพิจารณาคดีลับหลัง จำเลยกับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและมูลความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลความผิดทางอาญา ซึ่งการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอน ในการดำเนินการโดยเปรียบเทียบได้กับการสอบสวนข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ก็มีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น ในด้านลักษณะคดี โดยการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำ ความผิดทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่วนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นคดีความผิดอาญาโดยทั่วไป เป็นต้น และด้วยเหตุที่มีความแตกต่างกัน เป็นเหตุให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จำเป็นต้องมีวิธีการที่มีความพิเศษแตกต่างต่างไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการดำเนินคดีประเภทดังกล่าว และให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และการสอบสวนของพนักงานสอบสวนต่างก็มีความมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ มุ่งหมายที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเหมือนกัน และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุดในการดำเนินการไม่ว่าจะเป็นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งถือว่าการดำเนินคดีอาญา คือ การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา

ขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง คือ การแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา นอกจากนี้ขั้นตอนในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ หลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งถือว่า

เป็นหลักการสำคัญที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญา อย่างไรก็ตาม บางกรณีการต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดีก็อาจมีปัญหาในการดำเนินคดีได้ หากผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีหรือไม่มาศาลตามหมายเรียก ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้เนื่องจากไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเพื่อยื่นฟ้องต่อศาลต่อไป ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีข้อยกเว้นหลักดังกล่าว โดยอาจนำหลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงหลักการเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหา การถามคำให้การ หลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี และหลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย อันจะทำให้ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาได้อย่างถูกต้องและเป็น การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินคดี ที่ต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหา จึงต้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี พัฒนาการ และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งระเบียบ แนวทางปฏิบัติ กับเรื่องดังกล่าว

4.1 วิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหา การถามคำให้การ การมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี และการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ยอมรับและได้ลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อปี พ.ศ. 2491 ซึ่งมติดังกล่าวเป็นการแสดงออกของสังคมโลกว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและเป็นสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน¹ โดยหลังจากที่ประเทศไทยได้ลงมติรับรองปฏิญญาสากลดังกล่าว ก็ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของประเทศไทยหลากหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้หลายเรื่อง แต่เรื่องที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยคือการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลที่ถูกกระทบสิทธิเสรีภาพโดยตรงจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการถูกใช้มาตรการบังคับ การลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ หรืออาจจะต้องได้รับโทษในทางอาญา นอกจากนี้การคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาอีกกรณีหนึ่ง ก็คือ การมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดีอาญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ซึ่งการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ จะต้องต้องมีตัว

¹ จาก ศักดิ์ศรีและความยุติธรรมสำหรับทุกคนเสียงของเราที่ได้ยินบนแผ่นดินไทย (น. 5), โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2551, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมาศาลเสมอ เป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้จำเลยอยู่ร่วมด้วยในการพิจารณาคดีอาญา จึงได้มีการบัญญัติถึงสิทธิดังกล่าว

4.1.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ

4.1.1.1 รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดรายละเอียดของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 237, มาตรา 241 และมาตรา 243 เป็นต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 237 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้ โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรกและผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ต้องนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน...”

มาตรา 241 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหา มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้...”

มาตรา 243 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างละเอียดและชัดเจน โดยถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้มากที่สุด² แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและการปกครองของไทย ทำให้มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ขึ้น ซึ่งในเรื่องของสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้รับรองไว้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

² จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550) (น. 106), โดย มานิตย์ จุมปา, 2551, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2550 ไม่ได้ตัดทอนในเรื่องดังกล่าวออกแต่อย่างใด เพียงแต่บัญญัติให้หลักการที่มีอยู่เดิมมีความกระจ่าง และจัดประเภทของสิทธิและเสรีภาพเอาไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ³

เกี่ยวกับสิทธิในการบวนการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หากแต่เพียงกำหนดหลักการอันเป็นสาระสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะรายละเอียดได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว อีกทั้งหากมีการบัญญัติรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญ จะทำให้มีการปรับปรุงเพื่อเพิ่มสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมกระทำการได้ยาก นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้เพิ่มหลักการในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิ และจะต้องมีการตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดในแต่ละเรื่องตามขอบเขตที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้การปรับปรุงการคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้เหมาะสมได้เมื่อมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญว่าการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรฝ่ายบริหาร องค์กรฝ่ายตุลาการ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ จะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ จะโดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรง ในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง⁵ ซึ่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมิอาจทำได้ เว้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือบัญญัติเป็นกฎหมายหรือออกกฎโดยชัดแจ้งก่อนจึงจะจำกัดสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญได้ กล่าวคือ การตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้นเฉพาะกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ หรือระบอบบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้น⁶ และการนำมาใช้ก็ต้องคำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสมในการกระทำนั้น ๆ ด้วย อีกทั้งจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ และการบัญญัติกฎหมายหรือการออก

³ แหล่งเดิม.

⁴ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ. *สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540 ฉบับปรับปรุงความคิดเห็น*, 2550. (อ้างถึงใน มานิตย์ จุมปา, 2551, น. 140)

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 26 และมาตรา 27.

⁶ จาก *ประมวลเหตุการณ์การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550* (น. 197-198), โดย คณะกรรมการศึกษาประเด็นการยกร่างรัฐธรรมนูญสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2551, กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กฎจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย⁷

บุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม การศึกษาอบรม เป็นต้น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งความเสมอภาคดังกล่าวเป็นหลักประกันสิทธิของบุคคลในสังคมว่าต้องได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันจะเลือกปฏิบัติไม่ได้⁸

ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด โดยก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้⁹ ซึ่งถือว่าเป็นหลักประกันในทางกฎหมายว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์หากไม่มีการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาให้ชัดเจนก่อน เป็นการป้องกันการใช้อำนาจรัฐต่อบุคคลที่ถูกกล่าวหาเกินความจำเป็น และเพื่อให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นผู้บริสุทธิ์

รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับทราบข้อกล่าวหา และการถามคำให้การไว้ในภาพรวม ซึ่งปรากฏในมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนี้

“มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอการเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 29.

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 30.

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 39 วรรค2 และวรรคท้าย.

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินการตามพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว...”

มาตรานี้เป็นการประกันสิทธิของบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เมื่อพิจารณาตาม (4) ที่กำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และตาม (7) ที่กำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร จะเห็นได้ว่า การสอบสวนที่ถูกต้องนั้นได้ถูกกำหนดรายละเอียดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ผู้ต้องหายังมีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการดำเนินคดีอาญา เมื่อผู้ต้องหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและมีการถามคำให้การผู้ต้องหาแล้ว ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ อีกทั้งการถามคำให้การยังได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 134/1 ถึงมาตรา 134/4 และมาตรา 135 ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

4.1.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาจนกระทั่งศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือคดีเสร็จไปโดยประการอื่นด้วยสาเหตุตามกฎหมาย หรือด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เริ่มบังคับใช้เมื่อปีพุทธศักราช 2478 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง จนถึงปัจจุบัน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา เมื่อปีพุทธศักราช 2547 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พุทธศักราช 2547 และเหตุที่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา ไว้หลายประการ อาทิเช่น การจับกุมหรือคุมขังบุคคล ผู้ต้องหาย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่มีปรากฏในรัฐธรรมนูญ โดยผู้ถูกกล่าวหาได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1) ชั้นจับกุม

มาตรา 83 “ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วส่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ พร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้นให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้ โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับ หรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่า ที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น”

ในชั้นการจับกุม กฎหมายได้คุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ถูกจับ โดยผู้จับต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่าเขาต้องถูกจับกุม ซึ่งเหตุที่ต้องมีการแจ้งดังกล่าวเนื่องจากกรณีอาจเป็นไปได้ว่ามีการจับกุมบุคคลผิดตัว เช่น การจับกุมบุคคลฝ่าฝืน หากไม่แจ้งก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการจับกุมบุคคล¹⁰

เมื่อเจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงหมายจับต่อผู้ถูกจับ โดยเหตุที่ต้องแสดงหมายจับนั้นก็เพื่อยืนยันว่าผู้ถูกจับได้กระทำการที่มีการกล่าวหาว่าเป็นความผิดอาญาโดยได้รับแจ้งจากเจ้าพนักงานเป็นลายลักษณ์อักษร และหมายจับดังกล่าวได้มีคำสั่งโดยศาลซึ่งมีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งมีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกจับน่าจะได้กระทำความผิดจริง และมีการแจ้งสิทธิด้วยวาจาว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ สิทธิที่จะได้พบและปรึกษาทนายความ และถ้าผู้ถูกจับจะแจ้งให้ญาติทราบก็ให้ดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ซึ่งในส่วนนี้ถือว่าเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ จากเดิมก่อนมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปีพุทธศักราช 2547 ที่เจ้าพนักงานผู้จับมีหน้าที่แจ้งผู้ถูกจับทราบว่าจะต้องถูกจับกุมเท่านั้น แต่เมื่อแก้ไขเพิ่มเติมแล้วได้เพิ่มหลักการเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ในชั้นจับกุม ซึ่งถือว่าเป็นการประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่ชั้นจับกุม และสอดคล้องกับหลักฟังความทุกฝ่าย เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับในเบื้องต้น และมีผลให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิของตนก่อนที่จะทำการสอบถามคำให้การ ทำให้ผู้ถูกจับสามารถใช้สิทธิของตนได้ทันทีจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับได้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ

มาตรา 84 “เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันทีและเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหา และรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง และมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น

¹⁰ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 349), โดย คณิต ณ นคร, 2555, กรุงเทพฯ : วิทยุชน.

(2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ และแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้...

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อ ได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี”

เมื่อทำการจับกุมแล้วกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับ ต้องนำผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันที แสดงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับ และเมื่อนำผู้ถูกจับส่งแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ก็จะมีการดำเนินการโดยแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีแรก เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ โดยกฎหมายได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นต้องแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ และหากมีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง และมอบสำเนานบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นนี้ถือว่าการแจ้งข้อกล่าวหาซ้ำเป็นครั้งที่สอง จากการแจ้งข้อกล่าวหาครั้งแรกในชั้นจับกุม โดยเป็นการแจ้งข้อกล่าวหาก่อนเข้าสู่กระบวนการสอบสวน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกจับได้รับทราบข้อกล่าวหาอีกครั้ง เหตุเพราะการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมอาจเกิดความบกพร่องไม่ครบถ้วนได้ เนื่องจากในทางปฏิบัติสถานการณ์ขณะทำการจับกุมอาจมีการต้อสู้นอกจากนี้เจ้าพนักงานผู้ทำการจับกุมอาจเป็นเจ้าพนักงานที่ไม่ได้ขอออกหมายจับ หรือไม่ทราบการกระทำผิดของผู้ถูกจับทั้งหมด ก็ทำให้ไม่สามารถแจ้งข้อกล่าวหากับผู้ถูกจับได้อย่างครบถ้วน เมื่อผู้ถูกจับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้ว การแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นนี้ก็จะดำเนินการโดยไม่มีความขุละนุ ไม่เร่งรีบ และดำเนินการโดยเจ้าพนักงานที่ทราบรายละเอียดในการกระทำความผิด ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาในกรณีดังกล่าวเป็นการแก้ปัญหการแจ้งข้อกล่าวหาโดยไม่ครบถ้วนของเจ้าพนักงานในชั้นจับกุมได้

กรณีที่สอง ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับ สอบข้อเท็จจริงจากผู้จับโดยบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์

แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ ซึ่งเหตุที่ต้องสอบข้อเท็จจริงจากผู้จับก็เพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกิดขึ้นทั้งหมด และนำมาพิจารณาว่าการกระทำของผู้ถูกจับเข้าองค์ประกอบของการกระทำที่เป็นความผิดอาญาหรือไม่ ซึ่งหากเข้าองค์ประกอบดังกล่าว ก็จะดำเนินการแจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบต่อไป นอกจากนี้เจ้าพนักงานต้องแจ้งให้แก่ผู้ถูกจับทราบด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ซึ่งถือว่าเป็นการแจ้งสิทธิอีกครั้งในชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ

บทบัญญัติมาตรา 84 เป็นการแจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความผิดอันเป็นสาเหตุแห่งการถูกจับกุมให้ผู้ถูกจับทราบ และเป็นการแจ้งสิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกจับ แต่ยังไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหาจะเกิดขึ้นในชั้นสอบสวน ในชั้นนี้เป็นเพียงการถามรายละเอียดในเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ระบุและแสดงถึงสถานะของบุคคล อย่างไรก็ตามในมาตรา 84 วรรคท้าย ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการรับฟังถ้อยคำของผู้ถูกจับในชั้นจับกุมและชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับไว้ว่า “ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่น จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี” ซึ่งเป็นหลักในการห้ามรับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับ และมีความมุ่งหมายที่จะยกเลิกวิธีที่มักปฏิบัติในชั้นจับกุม คือดำเนินการให้มีการรับสารภาพในชั้นจับกุมโดยบันทึกถ้อยคำต่าง ๆ ไว้ ซึ่งคำรับสารภาพดังกล่าวกฎหมายห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยอมที่จะรับฟังถ้อยคำอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คำรับสารภาพเป็นพยานหลักฐานได้ เมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามมาตรา 84 วรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี ซึ่งถ้อยคำอื่น ๆ นี้ เช่น ถ้อยคำที่เป็นการให้การภาคเสธหรือคำให้การขัดทอดผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่น เป็นต้น¹¹

3) ชั้นสอบสวน

มาตรา 134 “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ

¹¹ จาก *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)* (น. 158), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2555, กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

...

ในการดำเนินคดีอาญา ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิต่าง ๆ ที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ผู้ถูกกล่าวหาจึงต้องได้รับทราบว่าตนเองถูกกล่าวหาว่าอย่างไร เพื่อจะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยมาตรา 134 ได้รับการแก้ไขเมื่อปีพุทธศักราช 2547 โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติวรรคแรกว่า ให้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ แสดงว่าฝ่ายนิติบัญญัติให้ความสำคัญของการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่มีการกล่าวหา โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะมีการแจ้งข้อหา¹² ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี และเป็นสาระสำคัญที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติ ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบนั้นเป็นขั้นตอนแรกตามกฎหมายบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติก่อนที่พนักงานสอบสวนจะสอบคำให้การจากผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้พนักงานสอบสวนจะได้บันทึกถ้อยคำของผู้ถูกกล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ หากพนักงานสอบสวนไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถรับทราบข้อกล่าวหา หรือได้รับทราบข้อกล่าวหาอย่างไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่ เป็นการกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง

การแจ้งข้อกล่าวหานั้น หมายถึงการแจ้งข้อเท็จจริงทั้งหลายพร้อมรายละเอียดที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหาได้เป็นผู้กระทำ และฐานความผิดที่อ้างว่าเกิดจากข้อเท็จจริงตามที่กล่าวหา¹³ โดยการแจ้งข้อกล่าวหานั้น มีความประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาให้สามารถทราบพฤติการณ์ที่ตน

¹² จาก คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา (น. 138), โดย อุทัย อาทิวา, 2555, กรุงเทพฯ : วิ.เจ.พรินติ้ง.

¹³ จาก คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) (น. 103), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2548, กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดให้มีความชัดเจนมากขึ้น แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะไม่รู้หรือเข้าใจกฎหมายก็ตาม ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาและเป็นหลักการทำงานเนื่องด้วยที่กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังในชั้นพิจารณาตามมาตรา 172 วรรคสองนั่นเอง¹⁴

มาตรา 134 ได้กำหนดวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยเห็นว่าเมื่อจะมีการแจ้งข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะถามรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา เช่น ชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล และสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ที่ทำการสอบถามคำให้การนั้น เป็นผู้ถูกกล่าวหาที่แท้จริง¹⁵ และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ จากนั้นพนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแก้ข้อกล่าวหาโดยเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ซึ่งการสอบสวนนั้นหากยังไม่ได้สอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ก็จะถือว่าไม่ได้ทำการสอบสวนเสร็จสมบูรณ์ แม้มาตรา 130 จะได้กำหนดว่าการสอบสวนสามารถกระทำได้โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย ก็เป็นเพียงการกำหนดวิธีการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเพื่อสนับสนุนว่าผู้ถูกกล่าวหาน่าจะได้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาจริงเท่านั้น ซึ่งตามวรรคสองของมาตรา 134 ได้กำหนดไว้สอดคล้องกับหลักการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา โดยกำหนดว่าการแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ถูกกล่าวหาต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดด้วย เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นการสอบสวนที่เสร็จสมบูรณ์อันจะทำให้พนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีได้ตามมาตรา 120 นั้น จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาก่อน ซึ่งหากไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา จะเป็นผลให้การสอบสวนเป็นไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁶ และทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

การแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ตัวผู้ถูกกล่าวหาต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน หากไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหามาปรากฏต่อหน้าพนักงานสอบสวน ก็ไม่อาจแจ้งข้อกล่าวหาและสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาได้ ดังนั้นการมาปรากฏตัวของผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นสาระสำคัญของการสอบสวน โดยกฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจ

¹⁴ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (น. 254-255), โดย ธานีศ เกศวพิทักษ์, 2551, กรุงเทพฯ : สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง) (น. 232). เล่มเดิม.

¹⁶ แหล่งเดิม.

ออกหมายเรียกผู้ถูกกล่าวหาเนื่องในการสอบสวนได้¹⁷ หากผู้ถูกกล่าวหาจัดขึ้นไม่มาตามหมายเรียก หรือการเรียกนัดโดยไม่มีเหตุอันควร กฎหมายให้สันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนีและเป็นกรณีเหตุที่จะขอออกหมายจับได้¹⁸

ในการสอบถามคำให้การผู้ต้องหา ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้¹⁹ และพนักงานสอบสวนต้องทำการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนเริ่มถามคำให้การ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ ดังนี้

มาตรา 134/4 “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

...

เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้”

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการแนะนำ ดักเตือน และเป็นการบัญญัติให้สอดคล้องกับหลักการที่บุคคลมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์กับตนเอง “หลักการมิแรนด้า (Miranda Rule)”²⁰ โดยพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติก่อนเริ่มถามคำให้การและแจ้งผู้ถูกกล่าวหาว่ามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ ซึ่งการแจ้งดังกล่าวทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถตัดสินใจได้ว่าตนเองจะให้การหรือไม่และการให้การของตนเองนั้นจะเป็นผลดีต่อตนเองหรือไม่ ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ก่อนเริ่มถามคำให้การที่สำคัญ ซึ่งผลของการไม่แจ้งสิทธิดังกล่าวตามวรรคท้ายของมาตรา 134/4 ก็มีผลทำให้ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ให้ไว้ก่อนการแจ้งสิทธิดังกล่าว จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้น

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 52.

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 66.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134/3.

²⁰ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (น. 316), เล่มเดิม.

ไม่ได้ เพื่อเป็นการประกันสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ในชั้นสอบสวน มาตรา 135 ได้กำหนดข้อห้ามของพนักงานสอบสวนไว้ว่า

มาตรา 135 “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องการนั้น”

ในระหว่างการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 135 โดยถือว่าเป็นหลักประกันในการตัดสินใจที่จะให้การของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ละเมิดมิได้ ซึ่งถ้อยคำในกฎหมาย เช่น ให้คำมั่น ชูเชิญ หลอกลวง นั้น เป็นเพียงการยกตัวอย่างการกระทำที่ไม่ชอบของพนักงานสอบสวน ซึ่งการกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ มีความหมายกว้างและสามารถตีความมากกว่าที่ยกตัวอย่างในมาตรา 135 ได้ เช่น กรณีที่ศาลสูงสุดสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้วินิจฉัยในคดีหนึ่งว่า “การที่ผู้ต้องหายอมรับสารภาพต่อตำรวจ หลังจากที่ถูกสอบปากคำอยู่นานถึง 30 ชั่วโมง โดยผู้ต้องหาไม่มีโอกาสได้หลับได้นอนเลยนั้น เป็นการละเมิดต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ต้องหา”²¹ ซึ่งผลของการที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาโดยฝ่าฝืนมาตรา 135 ก็ไม่อาจอ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ เว้นแต่จะเข้าข่ายยกเว้นตามมาตรา 226/1²²

การไม่แจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 134 มีผลให้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย²³ และพนักงานอัยการฟ้องคดีนั้นไม่ได้²⁴ ตามนัยแห่งมาตรา 120 ซึ่งห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน โดยการแจ้งข้อกล่าวหาและการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นเนื้อหาสำคัญของการสอบสวนตามนัยความหมายของมาตรา 120 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาแก้ข้อกล่าวหาได้ แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะให้การหรือไม่ให้การก็ตาม แต่ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเต็มใจให้การแล้ว ก็เป็นการป้องกันความผิดพลาดของการสอบสวนคดีและเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่ชั้นสอบสวนซึ่งถือว่าเป็นขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรมได้

²¹ BGHSt. 13, 60

Vgl. Klaus Roxin, Strafverfahrensrecht : Prüfe Dein Wissen, Rechtsfälle in Frage und Antwort, Haft 11, 7. Auflage München 1977, S. 46 (อ้างถึงใน คณิต ณ นคร, 2555, น. 145-146)

²² คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (น. 327), เล่มเดิม.

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง) (น. 232), เล่มเดิม.

²⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 197), เล่มเดิม.

อย่างไรก็ตามท่านอาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ มีความเห็นว่า “สำหรับหลักเกณฑ์ตามมาตรา 134 เฉพาะที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ เป็นหลักการเดิม ซึ่งต้องถือว่าเป็นสาระสำคัญของการสอบสวนหากขาดตกบกพร่องไปย่อมทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมดและทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1250/2521 (ประชุมใหญ่) แต่ขั้นตอนและรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการแจ้งข้อหาตามมาตรา 134 ที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานจนมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ถูกกล่าวหาจะได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหานั้นก็ดี การที่พนักงานสอบสวนต้องแจ้งถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบด้วยก็ดี การที่พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองก็ดี เป็นการบัญญัติเสริมเพิ่มเติมขึ้นจากหลักการของมาตรา 134 เดิมล้วนเป็นรายละเอียดที่กฎหมายเพิ่มเติมขึ้นให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติเพื่อสนับสนุนหลักการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบมีความสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น น่าจะมีใช้สาระสำคัญถึงขนาดที่พนักงานสอบสวนมิได้ปฏิบัติ หรือปฏิบัติผิดพลาดบกพร่องแล้วจะทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด อันจะส่งผลต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการตามมาตรา 120 แต่อย่างใด นอกจากนี้หากเปรียบเทียบถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในรายละเอียดวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 134/1 ถึงมาตรา 134/4 แล้วจะเห็นว่าผลของการที่พนักงานสอบสวนฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 134/1 ถึงมาตรา 134/4 ดังกล่าว น่าจะส่งผลเสียต่อการสอบสวนทั้งสำนวนมากกว่าการที่พนักงานสอบสวนเพียงแต่มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาที่กฎหมายบัญญัติในมาตรา 134 เสียอีก ดังนั้นเมื่อการสอบสวนที่กระทำโดยฝ่าฝืนมาตรา 134/1 ถึงมาตรา 134/4 มิได้ทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมดและไม่มีผลทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ก็น่าจะตีความว่าการที่พนักงานสอบสวนมิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องครบถ้วนในรายละเอียดแห่งวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา 134 ที่แก้ไขใหม่นั้น ไม่น่าจะส่งผลทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมดเช่นกัน อีกทั้งหากตีความว่าเพียงแค่พนักงานสอบสวนมิได้แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิด มีผลถึงขนาดทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมดและพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ซึ่งศาลต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยตัวผู้กระทำความผิดไปทั้ง ๆ ที่พยานหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีนั้นมีน้ำหนักมั่นคงรับฟังเชื่อถือได้โดยปราศจากข้อสงสัยก็จะเกิดผลกระทบต่อความยุติธรรมที่ควรจะเป็นได้ โดยเฉพาะหากเป็นคดีอาญาร้ายแรง ซึ่งจะเป็นการตีความกฎหมายโดยให้น้ำหนักหรือความสำคัญแก่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ

มากจนเกินไปหรือไม่ ทั้งนี้เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural law) มิใช่เนื้อแท้ของกฎหมายเหมือนกฎหมายอาญาสารบัญญัติ (Substantive law)”²⁵

4.1.1.3 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการได้สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555

เดิมคดีเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ได้ใช้กระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ โดยใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดี แต่การดำเนินคดีดังกล่าวไม่ได้ผลมากนัก เนื่องจากคดีเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการมีความแตกต่างไปจากคดีอาญาโดยทั่วไป เช่น มีการปกปิดการกระทำความผิดหรือหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดมาเกี่ยวข้องกับตนเอง โดยอาศัยอำนาจในตำแหน่งหน้าที่ราชการหรืออิทธิพลทางการเมือง มีการกระทำความผิดที่ซับซ้อน ซึ่งเหตุดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถใช้วิธีพิจารณาความอาญาตามปกติ เพื่อดำเนินคดีประเภทดังกล่าวกับผู้กระทำความผิดได้ ต่อมาเมื่อได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้มีการบัญญัติให้มีคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ซึ่งได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐหลายประการ คือ อำนาจในการได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งระดับสูงออกจากตำแหน่ง อำนาจในการได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีอาญาต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม และตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง²⁶ ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวเรื่อยมาจนกระทั่งได้มีการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

²⁵ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (น. 259-261), เล่มเดิม.

²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554, มาตรา 19 (1) (2) (3).

2550 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ในเรื่องของการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เมื่อได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด แต่ได้มีการออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ขึ้นใหม่ เพื่อกำหนดวิธีการขั้นตอนในการปฏิบัติงานด้านการไต่สวนข้อเท็จจริงให้มีความชัดเจนและถูกต้องมากยิ่งขึ้น ซึ่งในขั้นนี้จะกล่าวถึงการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ตามกฎหมายและระเบียบดังกล่าว

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาไว้ ซึ่งในขั้นนี้จะกล่าวถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ

มาตรา 47 บัญญัติว่า “ในการดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงให้แจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควรให้ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง

ในการชี้แจงข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของผู้ถูกกล่าวหา ให้มีสิทธินำทนายความหรือบุคคลซึ่งไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้”

เป็นมาตราที่อยู่ในหมวดว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นการกำหนดว่าในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้มีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควร เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงข้อกล่าวหาแสดงพยานหลักฐานหรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจง ซึ่งหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ถือว่าเป็นหลักการรับฟังความทุกฝ่าย เป็นหลักสำคัญในการดำเนินคดีอาญาเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในอันที่จะถูกไต่สวนโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. และเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญานอกจากนี้ยังได้ให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาว่าในการเข้าชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและการให้ปากคำของ

ผู้ถูกกล่าวหา และให้มีสิทธินำพยานความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังในการชี้แจง หรือให้ปากคำของตนได้

แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ตามมาตรา 47 ดังกล่าว เป็นเพียงการบัญญัติกฎหมายไว้ในภาพรวมว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิอย่างไร เท่านั้นและเป็นหลักการโดยกว้าง ๆ แต่ในส่วนรายละเอียดของวิธีการ ขั้นตอนในการปฏิบัติ เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา นั้น ได้ถูกกำหนดไว้ในระเบียบ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 อยู่ในส่วนที่ว่าด้วย การแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งการออกระเบียบ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวนั้น มาตรา 43 แห่ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดไว้ว่าต้องไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลในกระบวนการ ยุติธรรม และจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยลงกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งระเบียบได้กำหนดหลักหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอน เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหา และถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ดังนี้

ข้อ 37 “เมื่อองค์คณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่า จากทางไต่สวนข้อเท็จจริง มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีมูลความผิด ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหา ทราบ และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลา อันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา

ในการแจ้งข้อกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจัดทำเป็นบันทึก การแจ้งข้อกล่าวหาระบุการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของ ที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี โดยให้ทำขึ้นเป็นสอง ฉบับเพื่อมอบให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง หนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย...

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแต่ไม่ยอมลงลายมือชื่อรับทราบข้อกล่าวหา ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจดแจ้งเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกการแจ้ง ข้อกล่าวหาด้วย และให้รวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

ในการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ผู้ถูกกล่าวหาอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่น มารับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาแทน โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาแล้วก็ได้

บันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้เป็นไปตามแบบ ตส. ป.ป.ช. ๑๕”

มาตรานี้เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ในการแจ้งข้อกล่าวหา กล่าวคือ เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวนได้ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่า จากการไต่สวนข้อเท็จจริง มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำการอันมีความผิดทางอาญา ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนมีหนังสือเรียกผู้ถูกกล่าวหามาพบเพื่อทำการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อน และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาภายในเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับทราบข้อกล่าวหา นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะทำการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้อีกทั้งสามารถนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองได้นอกจากนี้หากผู้ถูกกล่าวหาอ้างพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคลหรือพยานเอกสาร โดยกล่าวอ้างว่าไม่สามารถนำมาได้และขอให้คณะอนุกรรมการไต่สวนทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้แทน ทางคณะอนุกรรมการไต่สวนก็ต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเช่นนั้นด้วย เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วย ไม่ใช่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา

การแจ้งข้อกล่าวหาต้องทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหา โดยทำขึ้นเป็นสองฉบับ เพื่อมอบให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย ถือว่าเป็นการแจ้งข้อกล่าวหาแบบลายลักษณ์อักษร ซึ่งในบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ในการกระทำความผิด อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาตามกฎหมายนี้ก็มี ความหมายในทำนองเดียวกับความหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และใกล้เคียงกับหลักเกณฑ์ในการบรรยายฟ้องในคดีอาญา ซึ่งจะเห็นได้จากที่กำหนดไว้ในวรรคสอง คือการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี ซึ่งถือว่าเป็นความหมายเดียวกับคำฟ้องตามมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หากผู้ถูกกล่าวหาได้รับหนังสือเชิญให้มารับทราบข้อกล่าวหาแต่ไม่มารับทราบข้อกล่าวหา หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับหนังสือเชิญให้มารับทราบข้อกล่าวหา ระเบียบได้กำหนดวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาของทั้ง 2 กรณีดังกล่าว ดังนี้

ข้อ 38 “ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาตามกำหนดนัดหรือปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับหนังสือตามข้อ 37 ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง แต่ต้องจดแจ้งเหตุอันไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหา หรือไม่ได้รับหนังสือแจ้งให้มารับทราบข้อหาตามวรรคหนึ่ง ให้มีการปิดประกาศหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหาไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิสำเนาของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จดแจ้งการดำเนินการดังกล่าวไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานด้วย

ในการจัดส่งบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้ทำบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสามฉบับ เพื่อเก็บไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ส่งไปให้ผู้ถูกกล่าวหาสองฉบับเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาเก็บไว้หนึ่งฉบับ และให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อและวันเดือนปีที่รับทราบส่งกลับคืนมารวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยเมื่อล่วงพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้นำดำเนินการดังกล่าวแล้ว แม้จะไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาคืน หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหา ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา

ถ้าผู้ถูกกล่าวหาขอให้ปากคำหรือยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือขอหนังสือพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหาก่อนที่คณะอนุกรรมการไต่สวนจะพิจารณาวินิจฉัยโดยมีความเห็นเกี่ยวกับคดีและสรุปสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง หากคณะอนุกรรมการไต่สวนเห็นว่ามิใช่เหตุผลอันสมควรตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างก็อาจพิจารณาให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือนำสืบพยานหลักฐานตามที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างขอก็ได้”

เมื่อพิจารณาตามข้อ 38 ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่า เมื่อได้ส่งหนังสือเรียกให้ผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหาแล้ว แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาหรือไม่ได้รับหนังสือเรียกให้มารับทราบข้อกล่าวหา ระเบียบกำหนดให้มีการปิดประกาศหนังสือแจ้งดังกล่าวให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา ไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิสำเนาของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จดแจ้งการดำเนินการดังกล่าวไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานด้วย หากผู้ถูกกล่าวหายังไม่มารับทราบข้อกล่าวหาอีก คณะอนุกรรมการไต่สวนก็จะส่งบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหา

ทราบ โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานจากการที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งหากคณะกรรมการไต่สวนได้แจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับดังกล่าวแล้ว เมื่อล่วงพ้นกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ดำเนินการ แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้แก้ไขข้อกล่าวหาเป็นหนังสือ หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหาเลยก็ตาม ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ประสงค์ที่จะแก้ไขข้อกล่าวหา ซึ่งหลักการนี้เป็นเครื่องมือในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ แม้ตามข้อเท็จจริงผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาก็ตาม แต่กฎหมายก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ประสงค์ที่จะแก้ไขข้อกล่าวหา ซึ่งหากข้อเท็จจริงเป็นเช่นนี้ก็จะเห็นได้ว่า มีการแจ้งข้อกล่าวหาโดยไม่ได้สอบถามคำให้การจากผู้ถูกกล่าวหาในขั้นนี้แต่อย่างใด

หากผู้ถูกกล่าวหาขอให้ปากคำ หรือยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือขอหนังสือพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหา ก่อนที่คณะกรรมการไต่สวนจะพิจารณาวินิจฉัย ผู้ถูกกล่าวหา ก็มีสิทธิที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ ถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะแสดงพยานหลักฐาน ได้อย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงของตนเอง

ข้อ 39 “ในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาอาจแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือ หรือชี้แจงด้วยวาจาก็ได้ และผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธินำพยานหลักฐานหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำของตนได้

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาประสงค์ที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจา ให้นำความในข้อ 26 และข้อ 27 การไต่สวนปากคำพยานมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะอ้างพยานบุคคลหรือนำพยานหลักฐานมาเอง หรือจะอ้างพยานหลักฐาน โดยขอให้คณะกรรมการไต่สวนเรียกหรือไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหา ร้องขอขยายระยะเวลาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา โดยอ้างเหตุผลและความจำเป็น หากคณะกรรมการไต่สวนเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรมจะขยายระยะเวลาการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หรือนำสืบแก้ข้อกล่าวหาออกไปตามที่เห็นสมควรก็ได้

ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนเห็นว่าพยานหลักฐานใดที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างไม่เกี่ยวกับประเด็นที่กล่าวหา หรือเป็นการประวิงคดีให้ชักช้า คณะกรรมการไต่สวนจะไม่ทำการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นก็ได้...”

การชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะชี้แจงเป็นหนังสือ หรือชี้แจงด้วยวาจาก็ได้ ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหาประสงค์ที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจา ก็ให้คณะกรรมการไต่สวน

ข้อเท็จจริงทำการไต่สวนปากคำผู้ถูกกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลที่ไว้วางใจเข้าฟังการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำของตนเองได้ ซึ่งหลักการนี้ได้กำหนดไว้สอดคล้องกับการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยได้กำหนดสิทธิในการนำทนายความหรือบุคคลซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบถามคำให้การตนได้²⁷

เมื่อคณะอนุกรรมการไต่สวน ได้แจ้งข้อกล่าวหาให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบแล้วและผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหากี่ดี ไม่ได้ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหากี่ดี จากนั้นคณะอนุกรรมการไต่สวนก็จะทำการพิจารณาวินิจฉัยความผิดของผู้ถูกกล่าวหาและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ปรากฏในสำนวนคดีโดยเร็ว และพิเคราะห์ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจากข้อกล่าวหา คำแก้ข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการไต่สวน หากมีมติว่าสมควรดำเนินคดีอาญา ก็ให้เหตุผลในการพิจารณาทำความเห็นและพยานหลักฐานประกอบคำวินิจฉัยรวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงและให้จัดทำสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง เสนอต่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็จะพิจารณาซึ่งหากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้พิจารณาแล้วมีมติว่ามีความผิดทางอาญา ให้ประธานกรรมการส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี²⁸ ต่อไป

มติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้กำหนดแนวทางเพื่อให้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีและจับกุมตัวได้ในภายหลังไว้ 2 กรณี ดังนี้²⁹

1. ในระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริง หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดและมีการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาตามหมายจับในระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นอกจากผู้จับจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 237³⁰ แล้ว ในการไต่สวนข้อเท็จจริง

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134/3.

²⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2554 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554, มาตรา 97.

²⁹ จาก *รวมมติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้านปราบปรามการทุจริต* (น. 178-179), โดย สำนักกฎหมาย สำนักงาน ป.ป.ช., 2552, กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ช..

³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ด้วย

2. กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริงแล้วมีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูลความผิดอาญา เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดตามมาตรา 56 และมาตรา 97 แล้ว การได้สวนข้อเท็จจริงได้เสร็จสิ้นแล้ว โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังนั้นเมื่อมีการจับกุมตัวผู้ถูกกล่าวหาตามหมายจับ เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุด ผู้จับเพียงแต่แจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 237 โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบอีก

4.1.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดีและการพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

ในการพิจารณาคดีเมื่อทั้ง โจทก์และจำเลยต่างมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล กระบวนการต่าง ๆ ก็ดำเนินไปได้ตามปกติ แต่หากขาดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไปการพิจารณาคดีจะเป็นไปในรูปแบบใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับประเภทของคดี ซึ่งในคดีอาญากฎหมายให้ความสำคัญแก่การนำตัวจำเลยมาปรากฏต่อหน้าศาล เพราะหากปราศจากตัวจำเลยเสียแล้ว กระบวนการพิจารณาและสืบพยานจะดำเนินไปไม่ได้และอาจเป็นเหตุให้ศาลจำหน่ายคดีนั้นออกจากสารบบความชั่วคราว ตามหลักกฎหมายที่ว่า การพิจารณาคดีอาญานั้นต้องดำเนินไปอย่างเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ตามหลักฟังความ

มาตรา 237 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายจับตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ

- (1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นจะได้กระทำความผิดอาญา ที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ
- (2) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย.”

ทุกฝ่าย ที่จะต้องเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถต่อสู้คดี³¹ อย่างไรก็ดีตามหลักการดังกล่าวได้มีข้อยกเว้นที่การพิจารณาและสืบพยานสามารถกระทำกลับหลังจำเลยได้ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือหลักการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลย

4.1.2.1 การมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดีและการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคหนึ่ง “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป”

การที่พนักงานอัยการจะฟ้องร้องผู้ต้องหาคนใด ถ้าผู้ต้องหาคนนั้นไม่อยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการต้องส่งตัวผู้ต้องหาคนนั้นพร้อมฟ้อง

ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” คำว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาลให้กระทำต่อหน้าจำเลย” นอกจากเป็นการวางหลักประกันสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีอาญาของจำเลยแล้ว ยังเป็นหลักประกันการมีตัวจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของรัฐอีกด้วย³²

ดังที่ปรากฏในมาตรา 172 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาล ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งบทบัญญัตินี้สัมพันธ์กับ “หลักฟังความทุกฝ่าย” เพราะคำว่า “ทำต่อหน้าจำเลย” นั้น หมายความว่า ในการพิจารณาและการสืบพยานในศาลนั้น จำเลยมี “สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี” ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็น “สิทธิในทางการกระทำ” ที่สำคัญที่เป็นหลักประกันในการต่อสู้คดี โดยมีเหตุผลสำคัญเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานและรับทราบข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวอ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดอย่างไร ซึ่งจำเลยสามารถที่จะนำสืบหักล้าง

ในกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องจำเลยเพียงคนเดียว หากไม่สามารถนำตัวจำเลยมาปรากฏต่อหน้าศาลในการพิจารณาได้ กระบวนพิจารณาและสืบพยานก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ศาลต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว จนกว่าจะนำตัวจำเลยมาปรากฏต่อหน้าศาลได้ภายใน

³¹ สราวุธ เบญจกุล. (2550, กรกฎาคม). “การพิจารณาคดีกลับหลังจำเลยและการจำหน่ายคดีชั่วคราวของศาล.” *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 1(7), น. 36.

³² แหล่งเดิม.

อายุความ จึงจะให้ยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไปใหม่³³ หากพนักงานอัยการฟ้องจำเลยหลายคน ถ้าพนักงานอัยการส่งตัวจำเลยบางคนต่อศาลไม่ได้ ศาลจะสั่งประทับฟ้องได้เฉพาะจำเลยที่พนักงานอัยการนำส่งศาลได้เท่านั้น³⁴ ซึ่งจากแนวคำพิพากษาเคร่งครัดต่อหลักการสืบพยานที่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เช่น ในคดีนี้พยานในคดีก่อนมิได้สืบพยานต่อหน้าจำเลยในขณะที่พิจารณาคดี เพราะฉะนั้นศาลจะยกคำพยานในคดีก่อนมาใช้วินิจฉัยคดีนี้ได้ไม่ ถึงแม้ว่าจะยินยอมก็ตาม เพราะขัดต่อหลักการพิจารณา³⁵ หรือคำเบิกความของพยานในคดีอื่น จะนำมาใช้ยืนยันคู่ความอีกคดีหนึ่งไม่ได้ เพราะมิได้เบิกความต่อหน้าจำเลยและจำเลยไม่มีโอกาสซักค้าน³⁶ ทั้งนี้ มีข้อยกเว้นให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานไปโดยปราศจากตัวจำเลยได้ที่เรียกว่า การพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลย ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 172 วรรคหนึ่ง ตอนท้าย ที่ว่า “เว้นแต่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

การดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 แม้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้กำหนดให้ใช้ระบบไต่สวน และได้กำหนดให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจ³⁷ แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการฟ้องคดี

³³ แหล่งเดิม.

³⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 538). เล่มเดิม.

³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 616/2486.

³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1020/2511.

³⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2554 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 98/1 บัญญัติว่า “กรณีที่มีการฟ้องผู้ถูกกล่าวหาเป็นคดีอาญาต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ในการพิจารณาคดี ให้ศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีชี้รายงานและสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร”

วรรคสอง ในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยใช้ระบบไต่สวน ทั้งนี้ ตามที่ระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556 ข้อ 5 วรรคหนึ่ง.

ที่ต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหา ก็ได้้นำหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ³⁸ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีความผิดทางอาญา ให้ประธานกรรมการส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุด ฟ้องคดีต่อศาล เพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขต อำนาจ พิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวน มูลฟ้อง³⁹ ในวันขึ้นฟ้องให้จำเลยมาศาลหรือคุมตัวมาศาล เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้ศาลส่ง ลำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวและอ่านกับอัยการฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าจำเลยกระทำความผิดจริง หรือไม่ จะให้การต่อสู้ข้ออ้างอย่างไรบ้าง ถ้าจำเลยให้การหรือไม่ยอมให้การก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาล กำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบวัน⁴⁰ จะเห็นได้ว่า หลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในคดีดังกล่าว ใช้หลักการเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

4.1.2.2 การพิจารณาคดีและสืบพยานลับหลังจำเลย

การพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยสามารถกระทำได้เฉพาะตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้กระทำได้เท่านั้น หากไม่มีกฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้ ก็แสดงว่าทุกคดีศาลต้องพิจารณาและ สืบพยานต่อหน้าจำเลยตามหลักทั่วไป อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีศาลเห็นสมควรภายหลัง ที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรค 2 แล้ว กรณีจำเลยขัดขวางการพิจารณาตามมาตรา 180 ที่ศาลมีอำนาจให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาได้ กรณีการเดินเผชิญสืบหรือการส่งประเด็นไป สืบพยานที่ศาลอื่นตามมาตรา 230 กรณีการสืบพยานก่อนฟ้องคดีตามมาตรา 237 ทวิ เมื่อมีเหตุอัน ควรเชื่อว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เป็นต้น หรือ

³⁸ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556

ข้อ 5 กำหนดว่า “วิธีพิจารณาให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในระเบียบนี้

วิธีพิจารณาใดซึ่งระเบียบนี้มีได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญามาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

³⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2554 และแก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554, มาตรา 97.

⁴⁰ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556, ข้อ 11.

การสืบพยานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง⁴¹ ซึ่งทุกกรณีล้วนแล้วแต่มีผลให้เป็นการพิจารณาหลังจำเลยทั้งสิ้น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ และการสืบพยานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เท่านั้น

1) การพิจารณาหลังจำเลยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ บัญญัติว่า “ภายหลังที่ศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรค 2 แล้ว เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อให้การดำเนินการ พิเคราะห์ เป็นไปโดยไม่ชักช้า ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือ ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการ พิเคราะห์ และการสืบพยาน

(2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่า การพิจารณาและ การสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานหลัง จำเลยคนนั้นก็ได้

(3) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณา และสืบพยานจำเลยคน หนึ่ง ๆ หลังจำเลยคนอื่นก็ได้

ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม (2) หรือ (3) หลังจำเลยคนใด ไม่ว่ากรณี จะเป็นประการใด ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและการสืบพยานที่กระทำหลังนั้นเป็นผล เสียหายแก่จำเลยคนนั้น

การพิจารณาและสืบพยานหลังจำเลยตามมาตรา 172 ทวิ นี้ ต้องเป็นกรณีที่ศาลได้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามคำให้การจำเลยแล้วตามมาตรา 172 วรรคสอง แต่เนื่องจากไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล และคดีอาจล่าช้าไปถ้ารอให้จำเลยมา และที่สำคัญก็คือ ศาลจะต้องเห็นสมควรสืบพยานหลังจำเลยได้⁴² แม้ว่าจะเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรานี้ ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งให้สืบพยานหลังจำเลยหรือไม่ก็ได้

มาตรา 172 ทวิ (1) กำหนดว่าต้องเป็นคดีที่อัตราโทษจำคุกไม่เกินสิบปีและจำเลยมี ทนายความ แต่จำเลยต้องได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิเคราะห์ก่อนวันนัดพิจารณา ทั้งนี้ เพราะกฎหมายเห็นว่า ทนายจำเลยสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้แม้ว่าจำเลยไม่มาศาลก็ตาม⁴³

⁴¹ จาก การพิจารณาคดีหลังจำเลย (น. 2), โดย กู้เกียรติ เมืองสง, 2550, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁴² จาก หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (น. 81) โดย ณรงค์ ใจหาญ, 2556, กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

⁴³ แหล่งเดิม.

กรณีตามมาตรา 172 ทวิ (2) เป็นกรณีที่กฎหมายเห็นว่ามิได้กระทบต่อสิทธิในการรับรู้ข้อกล่าวหาของจำเลยคนนั้น เพราะพยานโจทก์ที่นำสืบไม่ได้พาดพิงจำเลยคนที่ไม่ได้มาด้วย ส่วนพยานจำเลยนั้นโดยปกติก็ไม่ได้นำมาเป็นข้อที่จะลงโทษจำเลยด้วยกัน จึงเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจให้ศาลสืบพยานลับหลังจำเลยได้ เพื่อความรวดเร็วในการพิจารณา⁴⁴

กรณีตามมาตรา 172 ทวิ (3) เป็นกรณีศาลเห็นสมควรเองที่จะสืบพยาน หรือพิจารณาลับหลังจำเลยคนใด เนื่องจากเป็นกรณีมีจำเลยหลายคนและจำเลยบางคนไม่มาศาลในวันนัดสืบพยาน โดยทั่วไปก็ไม่สามารถสืบพยานไปได้ เนื่องจากขัดต่อหลักตามมาตรา 172 ที่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย โดยกฎหมายก็กำหนดให้ศาลสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยคนที่ไม่ไปศาลได้

ซึ่งตาม (2) และ (3) ไม่รวมถึง (1) ถ้ามีข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานลับหลังจำเลยคนใด อันมีผลเสียหายต่อจำเลยคนที่ไม่ได้ฟังการพิจารณา กฎหมายห้ามมิให้ศาลรับฟังข้อเท็จจริงนั้น ในลักษณะที่เสียหายแก่จำเลยคนนั้น ทั้งนี้เพราะจำเลยคนที่ไม่มาฟังการพิจารณาไม่ได้มีโอกาสรับรู้และแก้ข้อกล่าวหาตัวเอง⁴⁵ ตาม (1) ได้กำหนดอัตราโทษขึ้นสูงไว้ไม่เกิน 10 ปี ซึ่งเป็นโทษที่มีการจำกัดไว้ ไม่ใช่โทษร้ายแรงถึงขนาด อีกทั้งได้มีทนายจำเลยเพื่อเป็นตัวแทนของจำเลยในการต่อสู้คดีและสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้ ทำให้สามารถรับฟังข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานลับหลังจำเลยมาฟังเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้นได้ แต่ตาม (2) และ (3) ไม่ได้กำหนดโทษขึ้นสูงไว้ การพิจารณาดังกล่าวจึงไม่สามารถนำข้อเท็จจริงมาใช้เป็นผลเสียหายกับจำเลยได้ เพราะอาจกระทบสิทธิของจำเลยมากกว่าจึงควรได้รับการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าได้เผชิญหน้าต่อหน้าพยานที่เป็นปรปักษ์ และหาช่องทางต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หากจำเลยไม่มีตัวอยู่ในการพิจารณาและสืบพยาน ก็ไม่ควรนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณาดังกล่าวมาฟังเป็นผลเสียหายกับจำเลยคนนั้น ซึ่งกรณีนี้เป็นการมองในแง่ของความรุนแรงของโทษ

เดิมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยถือหลักการพิจารณาและสืบพยานต่อหน้าจำเลยอย่างเคร่งครัด ครั้งเมื่อปี พ.ศ. 2499 จึงได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยเกิดขึ้น คือ มาตรา 172 ทวิ ซึ่งเหตุผลของการพิจารณาลับหลังจำเลยคงจะไม่ต้องให้จำเลยเสียเวลา เพราะในทางปฏิบัติการเลื่อนคดีในศาลของไทยเกือบจะเป็นเรื่องปกติธรรมดา และโดยปกติจะเลื่อนไปนานนับสิบวันหรือหนึ่งเดือน ข้อนี้จึงแตกต่างกับในต่างประเทศที่เน้นหนักในขั้นตอนการเตรียมคดี ซึ่งอาจใช้เวลานาน แต่เมื่อเปิดการพิจารณาคดีแล้ว การพิจารณาจะต้องดำเนิน

⁴⁴ แหล่งเดิม.

⁴⁵ แหล่งเดิม.

ต่อเนื่องกันไปจนจบสิ้น ซึ่งการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยนั้นไม่ได้ช่วยแก้ไขในเนื้อหาการดำเนินคดีอาญาให้ดีขึ้นแต่อย่างใด แต่มีผลเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกแก่จำเลยเท่านั้น⁴⁶ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีการนำการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องมาใช้ปัญหาดังกล่าวจึงค่อย ๆ ลดลงไปตามลำดับ

2) การดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการ ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยก็มีหลักเกณฑ์เดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556 ข้อ 5 ได้กำหนดว่าหากระเบียบนี้มิได้กำหนดไว้วิธีพิจารณาไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ ซึ่งในเรื่องนี้ระเบียบดังกล่าวก็ไม่ได้มีการกำหนดไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด ซึ่งต้องนำหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ โดยรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

4.2 วิเคราะห์ปัญหาในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ ในการไต่สวนข้อเท็จจริง ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาไว้ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหาหรือไม่ได้รับหนังสือแจ้งให้มารับทราบข้อกล่าวหา โดยกำหนดให้มีการปิดประกาศหนังสือแจ้งดังกล่าว ให้ผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหาไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จัดแจ้งการดำเนินการดังกล่าวไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานด้วย และส่งบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง เมื่อล่วงพ้นกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้นำดำเนินการ แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้แก้ไขข้อกล่าวหาเป็นหนังสือ หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหาเลยก็ตาม ก็ให้ถือว่า

⁴⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 549). เล่มเดิม.

ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งหลักการนี้เป็นเครื่องมือในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ แม้ตามข้อเท็จจริงผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาก็ตาม แต่กฎหมายก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา อีกทั้งยังคงเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นบุคคลที่สถานะที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป มีตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเป็นบุคคลที่สามารถพบตัวได้อย่างแน่นอน จึงได้กำหนดวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาด้วยวิธีการดังกล่าว ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับหนังสือแจ้งให้มารับทราบข้อกล่าวหาที่ดี ได้รับหนังสือแจ้งแต่ไม่มารับทราบข้อกล่าวหาที่ดี ไม่ได้รับบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหาที่ดี ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ตามที่ไต่ส่งไป ประณียล่งทะเบียนตอบรับผู้ถูกกล่าวหาที่ดี หรือผู้ถูกกล่าวหาหลบหนี หากเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีก็อาจถือได้ว่าการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีอย่างเต็มที่แล้ว แต่ผู้ถูกกล่าวหาได้สละสิทธิในการต่อสู้คดี โดยหลบหนีไปไม่มาใช้สิทธิในการต่อสู้คดีในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากเป็นเช่นนี้ถือว่าการแจ้งข้อกล่าวหาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีและคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาโดยย้ายที่พักอาศัย เช่น ไปพักอาศัยอยู่ต่างประเทศ หรือพักอาศัยอยู่แหล่งที่อยู่ใหม่เพื่อการประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งไม่ปรากฏภูมิลำเนาตามหลักฐานของทางราชการ หรือหลักฐานในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกทั้ง บางกรณีผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นบุคคลที่เป็นชาวบ้าน เช่น ประชาคมหมู่บ้านที่เป็นคณะกรรมการตรวจรับงานจ้าง เป็นต้น ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการอย่างเช่นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และอาจไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่สามารถทราบได้เลยว่าตนเองได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานใด และมีข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวหาว่ากระทำความผิดอย่างไร ทั้งไม่สามารถชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้โดยที่กฎหมายให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา ซึ่งมีกรณีศึกษาดังนี้⁴⁷

กรณีมีการกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำแหน่งผู้อำนวยการกองคลัง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กรณีทุจริตเบียดบังเงิน ขององค์การบริหารส่วนตำบล ไปเป็นของตนหรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าว โดยแต่งตั้งองค์คณะพนักงานไต่สวนเพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง จากนั้นองค์คณะพนักงานไต่สวนได้แจ้งคำสั่งแต่งตั้งองค์คณะพนักงานไต่สวนให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

⁴⁷ สัมภาษณ์ สุรศักดิ์ โยธา, เจ้าพนักงานปราบปรามการทุจริตชำนาญการ, 21 เมษายน 2557.

เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ทราบว่าตนเองจะถูกไต่สวนในเรื่องใด และจะคัดค้านองค์คณะพนักงานไต่สวนหรือไม่ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้คัดค้านองค์คณะพนักงานไต่สวนแต่อย่างใด จากนั้นองค์คณะพนักงานไต่สวนก็ได้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร เมื่อองค์คณะพนักงานไต่สวนได้รวบรวมพยานหลักฐานแล้วเสร็จ และเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวน มีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือได้ว่าผู้ถูกกล่าวหา น่าจะได้กระทำความผิดตามที่มีการกล่าวหาจริง องค์คณะพนักงานไต่สวนจึงได้จัดทำบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา โดยได้มีหนังสือเชิญผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหา ณ สำนักงาน ป.ป.ช. เมื่อถึงกำหนดเวลาปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มารับทราบข้อกล่าวหาตามวันและเวลาดังกล่าวแต่อย่างใด องค์คณะพนักงานไต่สวนจึงได้ดำเนินการปิดประกาศหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหา โดยเปิดเผย ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานทางราชการ และปิดประกาศ ณ สำนักงาน ป.ป.ช. รวมทั้งได้มีหนังสือส่งบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานทางราชการ และไม่ปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาแต่อย่างใด จากนั้นให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา องค์คณะพนักงานไต่สวนจึงได้สรุปสำนวนการไต่สวนเพื่อเสนอคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณา ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูลความผิดทั้งในทางอาญา และทางวินัย ซึ่งในทางอาญานั้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และมาตรา 147 ส่วนทางวินัย คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลความผิดฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ที่มิควรได้ เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ และฐานปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการอย่างร้ายแรง ตามประกาศคณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบล เรื่อง มาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับวินัยและการรักษาวินัย ข้อ 3 วรรคสาม และข้อ 6 วรรคสอง โดยทางอาญาคณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน เอกสาร พร้อมความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป⁴⁸ และทางวินัย คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นให้นายกองการบริหารส่วนตำบล ในฐานะผู้บังคับบัญชาเพื่อดำเนินการทางวินัยต่อไป⁴⁹

⁴⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554, มาตรา 97 วรรคแรก.

⁴⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554, มาตรา 92.

เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับดังกล่าว ได้มีแนวความคิดมาจากการแจ้งข้อกล่าวหาในการสอบสวนทางวินัยของข้าราชการพลเรือน ตามระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 และตามที่กฎ ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2518) กำหนดไว้ ซึ่งมีจุดยึดโยงกับการแจ้งข้อกล่าวหาในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยลักษณะของคดีที่มีการดำเนินการซึ่งมีผลถึงการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการและสถานะของผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การแจ้งข้อกล่าวหาโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับดังกล่าวมีความเหมาะสมในการสอบสวนซึ่งเป็นการดำเนินการทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเป็นการดำเนินการซึ่งมีบทลงโทษในทางตำแหน่งหน้าที่การงาน ด้วยเหตุผลที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีสถานะที่แตกต่างกับบุคคลธรรมดาโดยทั่วไป การแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์จึงสามารถทำได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีตำแหน่งหน้าที่และเป็นบุคคลที่มีสถานะทางสังคม โดยเป็นบุคคลที่สังคมทั่วไปทราบคืออยู่แล้วว่าบุคคลนั้นมีชื่อ นามสกุล ใด และมีตำแหน่งใด อีกทั้งยังต้องทำงานตามปกติทุกวันในตำแหน่ง จึงถือว่าเป็นบุคคลที่มีตัวตนทางสังคม มิใช่บุคคลธรรมดาทั่วไปที่จะต้องทำการสืบค้นหาตัวมาเพื่อดำเนินคดี⁵⁰

การแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ เป็นขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเครื่องมือที่ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงสามารถดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ชักช้า โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งหลักการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ก็ไม่ได้มีปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด เนื่องจากในขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงจนกระทั่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดและส่งรายงาน พร้อมความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อพิจารณาส่งต่อไปนั้น ไม่จำเป็นต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นไปตามหลักการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยในระหว่างการสอบสวน อย่างไรก็ตามหากอัยการสูงสุดจะดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่มีเขตอำนาจแล้ว ก็จะต้องจัดให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อดำเนินการส่งตัวให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญา หากไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อฟ้องคดีต่อศาลก็ไม่สามารถดำเนินคดีได้ การแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวที่ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาทราบและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา นั้น จะไม่มีประโยชน์เลยหากไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อฟ้องคดีต่อศาล เพราะการดำเนินคดีดังกล่าวก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เป็นผลให้คดีเดินไปได้สุดทางคงหยุดเพียงแค่นั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญา แต่หากได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วก็ควรจะต้องมีการไต่สวนตัวผู้ถูกกล่าวหาโดยแจ้งข้อกล่าวหา

⁵⁰ สัมภาษณ์ อุทิศ บัวศรี, ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ ป.ป.ช., 9 ธันวาคม 2557.

และถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีต่อศาลต่อไป แม้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีวิธีการการซักถามหาทางไปรษณีย์ก็ตามซึ่งถือว่าได้มีวิธีการที่เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาพบเมื่อใดก็ได้ก่อนที่จะพิจารณาสำนวนการไต่สวนและชี้มูลความผิด ถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามขั้นตอนวิธีการดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งถือว่าการดำเนินคดีอาญากระทบสิทธิผู้ถูกกล่าวหามากที่สุด

การสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาที่มีความสำคัญในการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก เนื่องจากการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาเป็นสิ่งยืนยันอย่างแน่ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาอย่างแท้จริง และทำให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถใช้สิทธิในการนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง และยังเป็นสิ่งยืนยันตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ว่าไม่มีการไต่สวนข้อเท็จจริงกับผู้ถูกกล่าวหาผิดตัว เพราะเมื่อได้พบตัวผู้ถูกกล่าวหาที่สามารถยืนยันได้ว่าเป็นบุคคลที่ถูกสั่งไต่สวนจริง ซึ่งหากไม่เคยพบตัวผู้ถูกกล่าวหาเลย บางกรณีลำพังเพียงตรวจสอบจากหลักฐานของทางราชการ ก็อาจจะมีชื่อและนามสกุลของบุคคลที่เหมือนกัน และมีภูมิลำเนาที่ใกล้เคียงกันหลายคน เป็นเหตุให้ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงผิดคนได้ นอกจากนั้นยังได้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาเองเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในการกระทำความผิดเป็นอย่างดี แม้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีหลักในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยที่ไม่ให้ความสำคัญกับการหาข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม เพราะเห็นว่าการรับฟังข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเองไม่สามารถรับฟังได้ และไม่เกิดความเป็นธรรมกับตัวผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ได้รับความกระทบกระเทือนมากเกินไปจนสมควร แต่อย่างไรก็ตามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหายังคงเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาู้เห็นเหตุการณ์เป็นอย่างดี หากผู้ถูกกล่าวหาให้ความร่วมมือบอกเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็สามารถทำให้เชื่อมโยงกับพยานหลักฐานอื่น ๆ และทำให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี การค้นหาความจริงในคดีก็จะง่ายขึ้น ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีประสิทธิภาพ และหากผู้ถูกกล่าวหาเต็มใจให้การรับสารภาพ ย่อมเป็นหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดได้อย่างหนึ่ง แต่จะมีน้ำหนักเพียงใดเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่หากผู้ถูกกล่าวหาให้การปฏิเสธโดยอ้างพยานหลักฐานหรือนำสืบพยานหลักฐาน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่าพฤติการณ์ของผู้ถูกกล่าวหาไม่มีมูลความผิด ผู้ถูกกล่าวหาอาจหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีในชั้นศาลอันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนจากกระบวนการยุติธรรมหลาย

ครั้ง ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะให้การอย่างไรก็จะประโยชน์ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อย่างแน่นอน

จะเห็นว่าขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังมีความไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากมีกรณีที่ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่มีการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเพียงการแจ้งรายละเอียดแห่งการจับและการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมเท่านั้น ซึ่งการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการดำเนินคดีอาญา หากไม่มีการดำเนินการดังกล่าวการไต่สวนข้อเท็จจริงจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา และไม่ชอบด้วยขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาได้นอกจากนี้การที่ระบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2554 เพียงแต่กำหนดว่าการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หาก ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาแก้ข้อกล่าวหาภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา และหากจัดให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป ก็จะไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยผู้ถูกกล่าวหาสามารถถูกดำเนินคดีและมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวคงยังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถือเป็นขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาที่จะต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเข้มแข็ง แม้ว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนพิเศษในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีการต่าง ๆ ที่มีความเข้มข้น แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่มีการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ไม่อาจถือว่าเป็นการไต่สวนข้อเท็จจริงจริงที่มีความถูกต้อง และเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมได้

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ระหว่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยถือว่าเป็นการตรวจสอบ

การใช้อำนาจรัฐ ซึ่งต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง มีฐานะเหนือกว่าประชาชนทั่วไปเพราะเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมาย การดำเนินการออกกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไปได้นอกจากนี้การดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อาจจะต้องใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพล มีอำนาจเงิน และพวกพ้อง สามารถกดดันพยานหลักฐานต่างๆ ได้ ถ้าพึ่งเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่สามารถทำให้การบังคับใช้กฎหมายในคดีประเภทดังกล่าวมีประสิทธิภาพได้ จึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายออกมาเพื่อให้การดำเนินคดีดังกล่าวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการดำเนินคดีหลายประเภท เช่น การดำเนินคดีอาญา กรณีกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตรวจสอบการรัววยผิดปกติ เพื่อขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือถอดถอนออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาที่เกิดจากการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญา กรณีกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นพื้นฐานของวิธีการและหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการดำเนินคดีอาญานั้น มีผลเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในขั้นนี้จะนำมาศึกษา วิเคราะห์เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ว่ามีความเหมือนและต่างกันอย่างไรในขั้นตอนต่าง ๆ ของการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา

4.3.1 ความหมายของการแจ้งข้อกล่าวหา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การแจ้งข้อกล่าวหา หมายถึง การแจ้งข้อเท็จจริงและการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้ต้องหาทราบและเข้าใจในการกระทำที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำไป ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอย่างไร และแจ้งถึงฐานความผิดให้ทราบ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับข้อกล่าวหา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

จะเห็นได้ว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมาก ซึ่งตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ข้อ 37 วรรคสอง ได้กำหนดว่า “ในการแจ้งข้อกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง ให้คณะอนุกรรมการไต่สวนจัดทำเป็นบันทึกการแจ้งข้อกล่าวหากระบวนการกระทำและพฤติการณ์ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี โดยให้ทำขึ้นเป็นสองฉบับเพื่อมอบให้ผู้ถูกกล่าวหาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เป็นหลักฐานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงหนึ่งฉบับ โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อรับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย...” ซึ่งความหมายของข้อกล่าวหาดังกล่าว มีรายละเอียดใกล้เคียงกับการบรรยายคำฟ้องตามมาตรา 158 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵¹

ดังนั้น จึงเห็นว่าความหมายของข้อกล่าวหาหรือข้อหา ทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 และคำฟ้องตามมาตรา 158 (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีความหมายที่สอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ข้อหาและข้อกล่าวหาเป็นรายละเอียดของการกระทำที่มีการกล่าวหาว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดอย่างไร ส่วนคำฟ้องนั้นเป็นการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด โดยการบรรยายฟ้องนั้นต้องบรรยายการกระทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การแจ้งข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 เป็นการแจ้งรายละเอียดในข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและเข้าใจในการกระทำที่ตนถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดและสอดคล้องกับความหมายของข้อกล่าวหาหรือข้อหา และคำฟ้องที่ใช้กันอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะเป็นผลดีกับกระบวนการยุติธรรม เมื่อข้อกล่าวหาหรือข้อหาที่มีความหมายเหมือนกัน เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรือการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากมีการแจ้งข้อกล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหา หรือมีการแจ้งข้อหากับผู้ต้องหาแล้ว ก็จะไม่มีปัญหาถึงความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิ

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 158 (5) บัญญัติว่า “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมี

(5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี.”

ของผู้ถูกกล่าวหา ที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาในรายละเอียดที่เหมือนกัน และได้รับทราบข้อเท็จจริงเสมือนเป็นคำฟ้อง

4.3.2 วิธีการและขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดวิธีการและขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาไว้ ใน 3 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนการจับกุมผู้ถูกจับ ขั้นตอนที่สองเป็นขั้นตอนรับมอบตัวผู้ถูกจับ ขั้นตอนที่สามเป็นขั้นตอนการสอบสวนผู้ต้องหา

1. สองขั้นตอนแรก คือ ขั้นจับกุมและขั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ กฎหมายได้กำหนดวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาไว้ โดยหากผู้จับเป็นราษฎรผู้จับต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่าเขาต้องถูกจับ แต่หากเจ้าพนักงานเป็นผู้จับเจ้าพนักงานผู้จับต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่าเขาต้องถูกจับ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบด้วย และแจ้งสิทธิต่าง ๆ จากนั้นเมื่อส่งมอบตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานที่รับมอบตัวผู้ถูกจับแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งสิทธิต่าง ๆ แต่สำหรับกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบอีกครั้ง ซึ่งการแจ้งว่าจะต้องถูกจับและการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบและแสดงหมายจับด้วยนั้น เพื่อยืนยันว่าผู้ถูกจับได้กระทำการที่มีการกล่าวหาว่าเป็นความผิดอาญา โดยได้รับแจ้งจากเจ้าพนักงานเป็นลายลักษณ์อักษร และหมายจับดังกล่าวได้มีคำสั่งโดยศาลซึ่งมีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งมีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกจับน่าจะได้กระทำผิดจริง และมีการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ซึ่งถือว่าในขั้นการจับกุมและการรับมอบตัวผู้ถูกจับ มีการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและสอดคล้องกับหลักรับฟังความทุกฝ่าย เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับในเบื้องต้น และมีผลให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิของตนก่อนที่จะทำการสอบถามคำให้การ ทำให้ผู้ถูกจับสามารถใช้สิทธิของตนได้ทันทีจึงเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับได้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นจับกุมและรับมอบตัวผู้ถูกกล่าวหาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเห็นว่ามีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ มติคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเมื่อทำการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาได้ว่า หากผู้จับจับผู้ถูกกล่าวหาได้จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ จะเห็นได้ว่าในขั้นการจับกุมของพนักงานสอบสวน และการจับกุมของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้กำหนดสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาไว้เช่นเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในขั้นต้น แต่อย่างไรก็ตามการแจ้งว่า จะต้องถูกจับและการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นการจับกุม และขั้นรับมอบตัวผู้ถูกจับ ทั้งในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเพียงการแจ้งให้ทราบในเบื้องต้นเท่านั้นว่าผู้ถูกจับ ต้องถูกจับด้วยเหตุใด และการกระทำที่เป็นเหตุให้ตนเอง

ต้องถูกจับนั้นมีรายละเอียดเป็นอย่างไร อีกทั้งหากมีหมายจับแสดงต่อผู้ถูกจับ ก็เป็นการแสดงถึงหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นว่าผู้ถูกจับได้ถูกจับตามกฎหมายจริง ไม่ได้เป็นการกลั่นแกล้งจากผู้จับแต่อย่างใด ซึ่งในการแจ้งข้อกล่าวหาในขั้นนี้ไม่ได้เป็นการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรือชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่อย่างใด โดยการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวนหรือการไต่สวนข้อเท็จจริงดังกล่าว ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสอบสวนคดีอาญาที่จะต้องสอบถามคำให้การผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวนด้วย

2. ขั้นตอนที่สาม ขั้นตอนการสอบสวน กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 134 โดยกำหนดว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน เป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดา มารดาอายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” แสดงให้เห็นว่าการแจ้งข้อหา นั้น ผู้ต้องหาต้อง มาปรากฏตัวต่อหน้าพนักงานสอบสวน จากนั้นพนักงานสอบสวนก็จะแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ หากผู้ต้องหาไม่มาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนก็จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับ เพื่อดำเนินการจับตัวผู้ต้องหามาไว้ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน เพื่อทำการแจ้งข้อหาและถามคำให้การผู้ต้องหา นอกจากนั้นในวรรคสี่ ของมาตรา 134 ได้กำหนดให้ผู้ต้องหา มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาและโอกาสที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์กับตนเองได้ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องให้โอกาสตามสมควรที่ผู้ต้องหาคณะแสดงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์การกระทำของตนเอง ซึ่งการแจ้งข้อหา การถามคำให้การผู้ต้องหา และโอกาสของผู้ต้องหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนการสอบสวนแล้วมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หากเห็นควรสั่งฟ้อง ในกรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือยังจับตัวไม่ได้ก็ให้ส่งความเห็นพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้องก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาเพื่อส่งฟ้องคดีต่อไป⁵² หากในกรณีที่มิตัวผู้กระทำความผิดอยู่ในความควบคุม หรือน่าเชื่อว่าหากมีหมายเรียกก็จะได้ตัวมา ให้พนักงานสอบสวนส่งความเห็นควรสั่งฟ้องพร้อมสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งตัวผู้กระทำความผิดไปยังพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องคดีต่อไป⁵³ ซึ่งในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน การแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ต้องหามีความสำคัญมาก หากพนักงานสอบสวนได้รวบรวม

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 141.

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 142.

พยานหลักฐานแล้วมีความเห็นว่าน่าจะได้มีการกระทำความผิดจริง และมีความเห็นควรสั่งฟ้อง จะต้องทำการแจ้งข้อหาและถามคำให้การผู้ต้องหา โดยหากจะมีการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาลต่อไป ตามหลักการมีตัวผู้ต้องหา จะเห็นได้ว่าถึงอย่างไร หากจะมีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ก็ต้องมีการแจ้งข้อหาและถามคำให้การผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนก่อน จะละเลยไม่ดำเนินการดังกล่าวไม่ได้ ซึ่งหากละเลยจะมีผลทำให้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายอันทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง และศาลไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเห็นได้ว่ามีส่วนที่เหมือนกันและมีส่วนที่ต่างกัน กล่าวคือ คณะอนุกรรมการไต่สวนจะทบทวนการแจ้งข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยทำขึ้นเป็นสองฉบับ หากผู้ถูกกล่าวหามารับทราบข้อกล่าวหา ก็ให้ผู้ถูกกล่าวหาลงลายมือชื่อ รับทราบการแจ้งข้อกล่าวหาไว้เป็นหลักฐานด้วย โดยผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ภายในระยะเวลาอันสมควร แต่อย่างช้าไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา ต่อมาเมื่อมีการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาโดยทำเป็นหนังสือหรือชี้แจงด้วยวาจาก็ได้ และผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธินำพยานความและบุคคลที่ไว้วางใจ เข้าฟังการชี้แจงหรือให้ปากคำได้ ซึ่งหากชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาด้วยวาจา คณะอนุกรรมการไต่สวน ก็จะทำการไต่สวนปากคำผู้ถูกกล่าวหาต่อไป

หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มารับทราบข้อกล่าวหา หรือไม่ได้รับหนังสือเชิญดังกล่าว ก็จะมีการปิดประกาศหนังสือแจ้งดังกล่าวให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา ไว้โดยเปิดเผยยังที่ทำการสำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้จัดแจ้งการดำเนินการดังกล่าวไว้ให้ปรากฏเป็นหลักฐานด้วย หากผู้ถูกกล่าวหายังไม่มารับทราบข้อกล่าวหาอีก คณะอนุกรรมการไต่สวน ก็จะส่งบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาไปให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ณ ที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งปรากฏตามหลักฐานของทางราชการหรือตามหลักฐานจากการที่ปรากฏจากการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งหากคณะอนุกรรมการไต่สวนได้แจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับดังกล่าวแล้ว เมื่อล่วงพ้นกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ดำเนินการ แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่ได้แก้ข้อกล่าวหาเป็นหนังสือ หรือไม่ได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกกล่าวหาเลยก็ตาม ก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งในขั้นตอนนี้มีความแตกต่างกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เนื่องจากการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับได้ แต่การสอบสวนของพนักงานสอบสวน ไม่สามารถแจ้งข้อกล่าวหาด้วยวิธีการดังกล่าวได้ โดยหากจะทำการแจ้งข้อกล่าวหา

จะต้องจัดให้ได้ตัวผู้ต้องหาเพื่อทำการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำซึ่งเป็นการกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา ซึ่งการได้สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่มีการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ตามตัวอย่างที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

เมื่อประธานกรรมการ ป.ป.ช. ได้ส่งรายงานการได้สวนข้อเท็จจริงพร้อมเอกสารและความเห็นไปยังอัยการสูงสุดแล้วและหากอัยการสูงสุดพิจารณาและมีคำสั่งดำเนินคดีอาญาฟ้องผู้ถูกกล่าวหา อัยการสูงสุดก็จะมีหนังสือแจ้งมายังประธานกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหา จากนั้นสำนักงาน ป.ป.ช. ก็จะมีหนังสือเชิญให้ผู้ถูกกล่าวหาไปรายงานตัวต่อพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการในท้องที่ที่ต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ไปรายงานตัวต่อพนักงานอัยการดังกล่าว คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับและทำการจับกุมตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป⁵⁴ เป็นไปตามหลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญา เช่นเดียวกับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีหากจะมีการฟ้องผู้ต้องหา ก็ต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งฟ้องต่อศาล ซึ่งในเรื่องของการมีตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา นั้น ทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการได้สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ก็มีหลักในการดำเนินการเช่นเดียวกัน กล่าวคือ หากไม่มีตัวผู้ต้องหาหรือตัวผู้ถูกกล่าวหา ก็ต้องจัดให้ได้มาซึ่งตัวผู้ต้องหาหรือตัวผู้ถูกกล่าวหา ก่อนนั้นพนักงานอัยการจึงสามารถฟ้องคดีได้ หากไม่มีตัวผู้ต้องหาหรือตัวผู้ถูกกล่าวหา พนักงานอัยการก็ไม่สามารถที่จะฟ้องคดีได้ เป็นไปตามหลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหา

เมื่อจับกุมตัวผู้ถูกกล่าวหาตามหมายจับ เพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุด คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติว่า ผู้จับเพียงแต่แจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

⁵⁴ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการได้สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. ๒๕๕๕ ข้อ ๔๖ “ในการจัดการตามหมายจับ หรือการจัดการให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาตามดำเนินคดีในระหว่างการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการได้สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากปรากฏพยานหลักฐานโดยชัดแจ้งว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดหรือมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีไปในระหว่างการได้สวนหรือไม่มารายงานตัวตามกำหนดนัดเพื่อส่งตัวไปยังอัยการสูงสุดหรือต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ให้คณะอนุกรรมการได้สวนจัดการให้มีการจับหรือควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมอบหมายให้อนุกรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งหรือหลายคน ร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่น จัดการให้มีการจับและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้หรือให้ดำเนินการตามที่เห็นสมควร เพื่อนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไปฟ้องลงโทษก็ได้”

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 237 โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อกล่าวหาตามมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบอีก ซึ่งเห็นได้ว่าหลักปฏิบัติในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเพียงในชั้นจับกุมผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น ซึ่งเป็นการแจ้งถึงสาเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาต้องถูกจับกุมและรายละเอียดแห่งการจับกุมในเบื้องต้น โดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงอีกครั้ง ซึ่งมีความต่างกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่มีการแจ้งข้อหาต่อหน้าผู้ต้องหา การถามคำให้การผู้ต้องหา และมีโอกาสในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา โดยกระทำในชั้นสอบสวน

ในระหว่างการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น แม้จะยังไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือตัวผู้ต้องหาที่สามารถที่จะทำการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือทำการสอบสวนได้⁵⁵ จนกระทั่งมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือชี้มูลความผิด แต่หากพนักงานอัยการจะดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจก็จะต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งในส่วนนี้จะมีความเหมือนกัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังมีความไม่สอดคล้องกับหลักการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานของการดำเนินคดีอาญา แม้จะมีขั้นตอนและหลักการดำเนินการที่มีความเหมือนกันในบางขั้นตอน เช่น หลักการมีตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดี การให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี สิทธิในการนำทนายความเข้าฟังการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การ หรือหลักการสอบสวนหรือการไต่สวนข้อเท็จจริงที่สามารถดำเนินต่อไปได้แม้จะไม่มีตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา แต่หากจะฟ้องคดีต่อศาลจะต้องมีตัวผู้ต้องหาหรือตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป อย่างไรก็ตามได้มีขั้นตอนที่มีความไม่สอดคล้องกับหลักการแจ้งข้อกล่าวหาในการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็คือการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา เนื่องจากขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้นำแนวคิดในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาของการสอบสวนทางวินัยข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับ ซึ่งจะเห็นได้จากมีวิธีการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์เช่นเดียวกัน และเดิมคณะกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อครั้งยังเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้มีการทบทวนการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยข้าราชการ

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติว่า “ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย.”

โดยการดำเนินการของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีผลเป็นการดำเนินคดีอาญาและมีผลถึงการลงโทษทางวินัยเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ได้นำขั้นตอนและวิธีการดังกล่าวของการสอบสวนทางวินัย มาปรับใช้กับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่เป็นการดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก แม้ความรับผิดชอบทางอาญาและความรับผิดชอบทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้ระบบวินัยจะอยู่บนพื้นฐานเดียวกันคือความประพฤติชั่วอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมหรือราชการ แต่ก็มีโทษตลอดจนวัตถุประสงค์ในการเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นควรนำหลักการในการดำเนินการทางอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับ เนื่องจากการดำเนินคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก ไม่ใช่การดำเนินการทางวินัยเป็นหลัก ผลทางวินัยเป็นเพียงผลของการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยตั้งเรื่องในทางอาญาเท่านั้น แม้ว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะถือว่าเป็นขั้นตอนพิเศษในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่จะต้องมีวิธีการต่าง ๆ ที่มีความเข้มข้นกว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม แต่สิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องมามีมาตรฐานเดียวกัน คือ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับทราบข้อกล่าวหา และการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินคดีอาญา

4.4 วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในการรับทราบข้อกล่าวหาและการถามคำให้การตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม

เมื่อได้ทราบความหมาย ขั้นตอน และวิธีการในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ ทั้งในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 แล้ว จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา นั้น ไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในชั้นการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการพิจารณา ทั้งตามรัฐธรรมนูญ หลักสากล หรือการดำเนินคดีอาญาของต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่นและเขตปกครองพิเศษฮ่องกง และหลักทฤษฎีเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา

4.4.1 การคุ้มครองสิทธิตามหลักสากล

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ได้มีหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีหลักการกว้าง ๆ ที่คุ้มครองบุคคลทุกคนเพื่อให้มีความเสมอภาคกัน โดยเห็นว่าทุกคนย่อมมีความเสมอภาคในกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย และต้องได้รับหลักประกันที่จำเป็นในการต่อสู้คดี แม้ไม่มีหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การ ในขั้นการรวบรวมพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาของศาลโดยตรง แต่การที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ได้วางหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แสดงให้เห็นว่าได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการต่อสู้คดี หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอย่างไร สิทธิต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีก็อาจไม่มีความหมาย เนื่องจากไม่รู้ว่าจะต่อสู้คดีอย่างไร ดังนั้นการได้รับทราบข้อกล่าวหาจึงมีความสำคัญมาก

2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976 ได้ปรากฏถึงการรับรองสิทธิของบุคคลผู้ถูกจับที่จะได้รับแจ้งถึงเหตุในการจับกุมและการแจ้งข้อกล่าวหาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนพลันในเวลาที่มีการจับกุม อีกทั้งในการดำเนินคดีอาญา บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทุกคนย่อมมีสิทธิอย่างเสมอภาคในการได้รับแจ้งสภาพและข้อกล่าวหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน และละเอียด ในภาษาที่บุคคลนั้นเข้าใจ และสิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน ซึ่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1967 ได้มีการกำหนดหลักการโดยละเอียดยิ่งกว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ในเรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาและโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ในการมีเวลาที่จะเตรียมคดีเพื่อต่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน

เห็นได้ชัดว่าตามปฏิญญาสากลและกติการะหว่างประเทศ ทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในอันที่จะได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก โดยได้วางหลักการกว้าง ๆ ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องถูกดำเนินคดีอาญาไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1976

โดยได้กำหนดถึง สิทธิของบุคคลผู้ถูกจับที่จะได้รับแจ้งถึงเหตุในการจับกุมและการแจ้งข้อกล่าวหา อีกทั้งสิทธิอย่างเสมอภาคในการได้รับแจ้งสภาพและข้อกล่าวหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน และละเอียด ในภาษาที่บุคคลนั้นเข้าใจ และสิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่า บุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ได้เข้าใจสาเหตุที่ตนเองจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างถูกต้อง และสามารถใช้สิทธิที่ได้รับหลักประกันได้อย่างเต็มที่ โดยเป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระดับสากล ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมืองด้วย และประเทศไทยได้มีการแก้ไขกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิดังกล่าว เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ได้มีการกำหนดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้หลายประการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสากลทั้ง 2 ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งรายละเอียดของการจับกุม การแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุม การแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง และโอกาสที่สมควรในการแก้ข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ แต่มีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่มีการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยสามารถชี้มูลความผิด และนำตัวผู้ถูกกล่าวหาฟ้องคดีต่อศาลได้ ซึ่งถือว่าไม่เป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และไม่สอดคล้องกับหลักการรับฟังความทุกฝ่ายที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังข้อเท็จจริงจากตัวผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา อาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาขาดสิทธิต่อสู้คดีในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

4.4.2 การคุ้มครองสิทธิตามหลักรัฐธรรมนูญ

กรณีตามปัญหาที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและถามคำให้การ ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพียงแต่ได้รับทราบรายละเอียดของการถูกจับกุมและได้รับแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมเท่านั้น ก่อนถูกนำตัวไปยังพนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนชาวไทยในเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา โดยกำหนดหลักการอันเป็นสาระสำคัญไว้แต่รายละเอียดนั้นได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือว่าเป็นการประกันสิทธิของบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

เช่นการกำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และกำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร ซึ่งจะเห็นได้ว่า การสอบสวนที่ถูกต้องนั้นได้ถูกกำหนดรายละเอียดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา ได้ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเป็นหลักในการประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในการที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความถูกต้อง และเป็นธรรม กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับการสอบสวน โดยได้รับทราบข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวหาว่าตนเองกระทำความผิด และยังมีสิทธิในการเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตนเพื่อที่เป็นการให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งต้องมีการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อผู้ถูกกล่าวหาจะได้ทราบว่าตนเองถูกกล่าวหาเรื่องใด และสามารถตอบรับหรือปฏิเสธในข้อกล่าวหา นั้นได้อย่างถูกต้อง แต่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งมีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและถามคำให้การในขั้นตอนการไต่สวนตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว ถือว่าไม่เป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่สามารถที่จะรับทราบได้ว่าตนเองถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอย่างไร และไม่สามารถใช้สิทธิในการแก้ข้อกล่าวหาได้ ไม่เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย และไม่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามรัฐธรรมนูญ

ในการตรากฎหมายและออกระเบียบ จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ในคดีอาญา โดยการตรากฎหมายหรือออกระเบียบที่เป็นการกระทบสิทธิหรือทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาน้อยลงจะกระทำมิได้ เว้นแต่กระทำโดยอาศัยบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายหรือระเบียบนั้น และต้องคำนึงถึงความจำเป็นและเหมาะสมในการกระทำนั้น ๆ ทั้งจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ โดยที่ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งได้คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหาทั้งในชั้นจับกุม และชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และโอกาสในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา แต่อย่างไรก็ตามมีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบ

ข้อกล่าวหาและไม่ได้ถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาตามปัญหาที่ได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งถือว่าเป็นการลิดรอนสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเป็นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่สำคัญในการไต่สวนข้อเท็จจริง ซึ่งการออกกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนข้อเท็จจริง พ.ศ. 2555 ในส่วนของการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา นั้น มาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดไว้ว่าต้องไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม และจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยลงกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่จะเห็นได้ว่าการออกกระเบียบดังกล่าวมีกรณีที่ทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับทราบข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ลดน้อยลงกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในกฎหมาย ประสงค์ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาเพื่อที่ได้ทราบข้อเท็จจริงว่าตนเองถูกกล่าวหาว่าอย่างไรเป็นการกระทำความผิด และมีโอกาสในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้ดำเนินการตามระเบียบดังกล่าว มีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ทราบข้อกล่าวหาที่แท้จริง และไม่มีการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา จึงเป็นการออกกระเบียบที่กระทบสิทธิของบุคคลและทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาลดน้อยลง

4.4.3 การคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผู้ถูกกล่าวหาที่อยู่ในอำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากพิจารณาเปรียบเทียบกับผู้ต้องหาในคดีอาญาแล้ว จะเห็นว่าผู้ต้องหาในคดีอาญาได้รับสิทธิที่จะแจ้งข้อกล่าวหาต่อหน้าและมีการถามคำให้การผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนในทุกกรณี แต่ผู้ถูกกล่าวหาในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเช่นกันกับพนักงานสอบสวน มีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ได้มีการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง จะเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับการคุ้มครองสิทธิน้อยกว่าผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งกรณีดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักความเสมอภาคตามกฎหมาย ที่ถือว่าบุคคลทุกคนที่ถูกดำเนินคดีอาญาโดยรัฐต้องได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งถูกดำเนินคดีอาญาโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือผู้ต้องหาที่ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งถูกดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ควรจะได้รับปฏิบัติในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การ ซึ่งถือว่าเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิที่สำคัญ แม้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

จะมีวิธีการและขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เป็นพิเศษเพื่อปราบปรามการทุจริต ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้มีอิทธิพล มีการกระทำความผิดที่ซับซ้อน และมีอำนาจเงินสูง มาตรการโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีมาตรการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีที่เป็นพิเศษ โดยถือว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงและการสอบสวนข้อเท็จจริงมีสาระสำคัญที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่โดยหลักแล้วสาระสำคัญของการไต่สวนข้อเท็จจริงและการสอบสวนก็มีสาระสำคัญที่เหมือนกัน คือ การรวบรวมพยานหลักฐาน และการใช้มาตรการบังคับ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้น วิธีการและขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินการควรจะต้องมีความเท่าเทียมกัน กล่าวคือ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับแจ้งข้อหาและถามคำให้การ โดยพนักงานสอบสวนต้องมีความเท่าเทียมกันหากมีการชี้มูลความผิดและดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงในทุกกรณี ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิในเรื่องดังกล่าวจะละเลยมิได้ เนื่องจากการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้นมีความสำคัญมาก แม้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งพิสูจน์ความผิดและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและถูกถามคำให้การในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง พยานหลักฐานของผู้ถูกกล่าวหาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากการถูกชี้มูลความผิดได้ เพราะการพิจารณาพยานหลักฐานเพื่อจัดทำสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะพิจารณาพยานหลักฐานโดยมีการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของทั้งฝ่ายที่ได้จากการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. รวบรวมและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาที่นำสืบเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน และฝ่ายอื่น ๆ ทั้งหมด โดยจะพิจารณาว่าพยานหลักฐานฝ่ายไหนมีความน่าเชื่อถือกว่ากัน และมีเหตุผลที่สนับสนุนถึงความมีผิดหรือความบริสุทธิ์มากกว่ากัน หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเชื่อว่าพฤติการณ์ของผู้ถูกกล่าวหาไม่มีมูลความผิด ผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกชี้มูลความผิดจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งนั่นหมายถึงการที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ต้องถูกพิจารณาคดีโดยศาลที่มีเขตอำนาจอีก เป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นความผิดได้ตั้งแต่ขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรม และไม่เดือดร้อนจากกระบวนการยุติธรรมหลายขั้นตอน

4.4.4 การคุ้มครองสิทธิตามระบบงานยุติธรรมทางอาญา

ระบบงานยุติธรรมทางอาญามี 2 ทฤษฎีสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน คือ ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) และทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) โดยทฤษฎี

กระบวนการนิติธรรมมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักให้ความสำคัญกับขั้นตอนการดำเนินคดีที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม มุ่งควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ โดยเน้นการแสวงหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งแนวคิดในประเทศไทยที่เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย หรือเป็นรัฐสมัยใหม่ มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมของไทยใช้ทั้ง 2 ทฤษฎีผสมกัน โดยมีได้ใช้ทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีได้อย่างเคร่งครัด เมื่อพิจารณากระบวนการ ขั้นตอน การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นถึงหลักการกระบวนการนิติธรรม ที่คำนึงถึงการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่มีกรณีตามปัญหาที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ได้อำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยมีการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ซึ่งกฎหมายให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ประสงค์ที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา อีกทั้งเมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีในศาลต่อไปก็ไม่มี การแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีก ซึ่งถือว่าไม่เป็นไปตามหลักกระบวนการนิติธรรม ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา โดยการดำเนินการดังกล่าวของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมุ่งถึงหลักการควบคุมอาชญากรรมมากเกินไป ซึ่งไม่ต้องการให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เกิดความล่าช้า โดยหากจับตัวผู้ถูกกล่าวหาได้แล้วจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกครั้ง ซึ่งให้ถือว่า การแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ เป็นการแจ้งข้อกล่าวหาโดยชอบแล้ว ถือว่าเป็นเครื่องมือในการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามกรณีตามปัญหาที่ไม่แจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถือว่าไม่สอดคล้องและไม่เป็นไปตามหลักการกระบวนการนิติธรรม

จึงอาจสรุปได้ว่าในขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ในเรื่องการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งถือว่ามีการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาในการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา แต่อย่างไรก็ตาม มีกรณี ที่ตามข้อเท็จจริงผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่มีการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นผลให้กระทบถึงสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาในอันที่จะรับทราบข้อกล่าวหาและชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งถือว่าผู้ถูกกล่าวหาขาดสิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและสอบถามคำให้การที่ได้กระทำต่อหน้าในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริง

เป็นเหตุให้ขาดสิทธิในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง สิ่งที่เกิดขึ้นจึงอาจไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และไม่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ในชั้นไต่สวน อีกทั้งไม่เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่ายซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา

4.4.5 ผลกระทบในการต่อสู้คดีในชั้นศาล

การพิจารณาคดีในศาลที่จำเลยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง ที่อยู่ในอำนาจการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ถูกกำหนดไว้ใน “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556” มาใช้บังคับ โดยกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาความตามระเบียบนี้ หากระเบียบนี้มิได้กำหนดวิธีพิจารณาไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นระเบียบดังกล่าวให้ใช้ระบบไต่สวน และในการพิจารณาคดีอาญาของศาลที่มีเขตอำนาจให้ศาลยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ตามที่เห็นสมควร⁵⁶ นอกจากนี้ศาลยังมีบทบาทในการซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีด้วยตนเอง แม้พยานดังกล่าวจะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้าง ส่วนคู่ความจะถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น

จึงเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล เป็นการดำเนินการโดยใช้ระบบไต่สวน โดยการพิจารณาของศาลให้ศาลยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา หากในขั้นตอนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีกรณีตามปัญหาเมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ไม่ดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก่อน ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสที่จะชี้แจงข้อเท็จจริง หรือนำสืบพยานหลักฐานเพื่อแก้ข้อกล่าวหาของตนเอง และพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้ การพิจารณาและสรุปสำนวนการสอบสวนเพื่อชี้มูลความผิด ก็จะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น จะไม่สามารถได้พยานหลักฐานจากที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างถึงหรือขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนเข้ามา แม้การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะรวบรวม

⁵⁶ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556, ข้อ 15.

พยานหลักฐานทุกชนิดทั้งพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาที่ตาม แต่เมื่อการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ใช้หลักถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและกึ่งวินิจฉัยคดีหากได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้วก็ควรจะต้องมีการรับฟังความของผู้ถูกกล่าวหาอีกครั้งหนึ่งให้เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย

การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องมีขั้นตอนที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเข้มข้น ดำเนินการโดยรับฟังความทุกฝ่ายอย่างครบถ้วน และสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ผ่านการรวบรวมพยานหลักฐานและวินิจฉัยมูลความผิดอาญาในเบื้องต้น โดยเปรียบเสมือนการใช้อำนาจกึ่งตุลาการ เมื่อสำนวนขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้วศาลจะยึดรายงานและสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก หากศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงจากสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพียงพอต่อการวินิจฉัย ก็สามารถวินิจฉัยคดีไปได้เลยทีเดียว แต่ถ้อยยังไม่เพียงพอให้ไต่สวนหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร⁵⁷ หรือบางกรณีศาลอาจทำการไต่สวนเพียงเล็กน้อยโดยถือว่าสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความสมบูรณ์ นอกจากนั้นศาลยังมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางที่จะสืบพยานเองหรือดลสืบพยานได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งการให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจชี้ขาดอยู่ที่บุคคลที่ทำหน้าที่ทั้งการซักถามพยานและพิจารณาพิพากษาคดี อาจเกิดความเอนเอียงในจิตใจได้ หากมีกรณีตามปัญหาสำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีแต่พยานหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงเท่านั้น จะไม่มีการรับฟังผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีก เมื่อเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลหากศาลใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีไปโดยรับฟังเพียงแต่สำนวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็อาจกระทบสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีได้นอกจากนั้นหากจำเลยให้การรับสารภาพ ไม่ว่าจะประสงค์ให้ตนเองได้รับการลดโทษหรือเหตุอย่างอื่น ศาลก็สามารถให้อำนาจในการพิจารณาคดีไปได้เลยโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าจะมีกรณีที่ทั้งในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และการพิจารณาคดีของศาล ผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ได้รับสิทธิในการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำถามให้การ ซึ่งมีผลกระทบในการต่อสู้คดีในชั้นศาลของจำเลยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

⁵⁷ จาก บทบาทอำนาจของศาลยุติธรรมในการพิจารณาคดีระบบไต่สวน (น. 21), โดย สมยศ ไขประพาย, ม.ป.ป., กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลยุติธรรม.

4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และต่างประเทศ

การดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปหรือการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ล้วนแล้วแต่มีความมุ่งหมายที่จะค้นหาข้อเท็จจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเช่นเดียวกัน และมีหลักการที่สำคัญหลักการหนึ่งในการดำเนินคดีอาญา คือ การแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ในขั้นนี้จึงมีความจำเป็นต้องนำขั้นตอนดังกล่าวของต่างประเทศมาวิเคราะห์เปรียบเทียบการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

1. ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย โดยได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายของประเทศเยอรมัน และถือว่าเป็นประเทศที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมาก โดยวางหลักการดำเนินคดีอาญาไว้ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาทั่วไป หรือคดีอาญาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ก็ใช้วิธีพิจารณาคดีอาญาอย่างเดียวกัน กล่าวคือใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีอาญา โดยมีองค์กรอัยการกับเจ้าพนักงานตำรวจทำหน้าที่หลักในการสอบสวนความผิด โดยการสอบสวนความผิดอาญาได้คำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นได้วางหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้ในรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาไว้ กล่าวคือ ในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา นั้น เจ้าพนักงานของรัฐจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาให้ชัดเจนเพียงพอก่อน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การ แต่ก็ไม่เคร่งครัดถึงขนาดที่ไม่สามารถสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาก่อนที่จะมีการรวบรวมพยานหลักฐานได้เลย แต่ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องสมัครใจในการให้การ และแม้ว่าผู้ถูกกล่าวหา มาพบเจ้าพนักงานของรัฐ ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ เป็นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีความเหมือนกันกับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่อนุกรรมการไต่สวนจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ให้เพียงพอก่อนที่จะเชื่อได้ว่าข้อกล่าวหา นั้นมีมูลความผิด จึงจะดำเนินการในขั้นแจ้งข้อกล่าวหาและสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาต่อไปและในการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดก็ได้ เป็นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา แต่มีความแตกต่างกันในขั้นตอนการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งอนุกรรมการไต่สวนจะไม่ถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ก่อนที่จะรวบรวมพยานหลักฐานจนเป็นที่แน่ใจว่าการกระทำ

ของผู้ถูกกล่าวหาว่าเชื่อว่าจะมีมูลความผิดจริง ต่อมาหากอนุกรรมการไต่สวนได้ทำการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลความผิดก็จะสรุปรายงาน พร้อมความเห็นว่าเป็นควรให้ข้อกล่าวหาเป็นอันตกไปได้ โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อกล่าวหากับผู้ถูกกล่าวหาก็ได้ แต่หากเห็นว่ามีความผิดก็จะดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาต่อไป

ในประเทศญี่ปุ่น การจับผู้ถูกกล่าวหาศาลเป็นผู้ออกหมายจับ เว้นแต่กรณีฉุกเฉิน โดยหมายจับมีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา การกระทำความผิด ใจความสำคัญของข้อเท็จจริงตามข้อกล่าวหา เป็นต้น ซึ่งหากได้หมายจับแล้วเจ้าพนักงานของรัฐผู้ปฏิบัติมักจะแนบรายละเอียดอันเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องไว้ด้านหลังหมายจับเสมอ โดยหมายจับจะได้แสดงต่อผู้ถูกจับ ทำให้ผู้ถูกจับสามารถทราบรายละเอียดของข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของการกระทำที่มีการกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งเป็นเหตุให้ถูกจับได้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ก็เหมือนกับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยหมายจับจะออกโดยศาล และหากจับผู้ถูกกล่าวหาได้ก็จะมี การแจ้งรายละเอียดแห่งการจับและแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นจับกุม

เมื่อเจ้าพนักงานของรัฐได้รับมอบตัวผู้ถูกจับมาแล้วเพื่อทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหา เจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนก็จะแจ้งข้อกล่าวหาอีกครั้ง โดยแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิด และอธิบายถึงองค์ประกอบของการกระทำความผิดนั้นว่าเป็นความผิดฐานใด พร้อมทั้งแจ้งสิทธิในการที่จะมีทนายความ และสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาทราบก่อนแล้วจึงเริ่มต้นทำการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีความแตกต่างกับการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากเมื่อจับกุมผู้ถูกกล่าวหาได้แล้ว หากเป็นกรณีที่เป็นการจับกุมภายหลังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลความผิดไปแล้ว และจัดให้ได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อส่งอัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป จะไม่มีการนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาทำการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง เหมือนเช่นการสอบสวนของประเทศญี่ปุ่นอีก เป็นแต่เพียงแจ้งข้อกล่าวหาและแจ้งรายละเอียดแห่งการจับในชั้นจับกุมเท่านั้น จากนั้นก็ส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาไปยังอัยการสูงสุดเพื่อส่งฟ้องศาลต่อไป และไม่มีการสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่าในขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงมีความแตกต่างและไม่สอดคล้องกับการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การในการสอบสวนของประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาในประเทศญี่ปุ่น จะมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและมีการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในการสอบสวนคดีอาญา แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดก็ได้ แต่ต้องถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิดังกล่าวเสมอ แต่การไต่สวน

ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีกรณีที่ถูกกล่าวหาไม่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหาต่อหน้าและไม่มี การสอบถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา

จะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพ ยังให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น หากจะทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีประสิทธิภาพอย่างเช่นการ สอบสวนของประเทศญี่ปุ่น จะต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและการ ถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา เป็นสำคัญด้วย

2. เขตปกครองพิเศษฮ่องกง

เขตปกครองพิเศษฮ่องกง มีองค์กรคณะกรรมการอิสระเพื่อต่อต้านคอร์รัปชัน (ICAC) เพื่อตรวจสอบและดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีความคล้ายคลึงกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่มีการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีที่มีการทุจริต คอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือที่เอกชนร่วมกระทำผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งในด้านการ ดำเนินคดีอาญา และขั้นตอนการแสวงหาพยานหลักฐาน เป็นต้น ซึ่งการสืบสวนสอบสวนของ (ICAC) ได้วางหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยเมื่อเจ้าหน้าที่ของ (ICAC) ได้รวบรวม พยานหลักฐานแล้วเสร็จ แล้วเห็นว่าเป็นที่น่าสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาจะได้กระทำความผิดตามที่มีการ กล่าวหา เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนจะทำการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาและควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ จากนั้นก็จะทำการสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหา โดยได้รับแจ้งรายละเอียดของสาเหตุและข้อกล่าวหา ในทันทีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าใจได้ อีกทั้งได้รับระยะเวลาที่เหมาะสมและได้รับการอำนวยความสะดวก สำหรับเตรียมตัวที่จะแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งการสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหา ต้องดำเนินการให้ห้อง สอบสวนที่มีการบันทึกภาพและเสียง และต้องมีการแจ้งสิทธิการถามคำให้การว่าผู้ถูกกล่าวหา มีสิทธิ ที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ นอกจากนี้ฝ่ายหนึ่งของห้องควบคุมตัวจะติดคำแนะนำผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นการแจ้งสิทธิต่าง ๆ และในการสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหาจะประกอบไปด้วยบุคคล 4 คน คือ ผู้ถูกกล่าวหา ทนายความ และเจ้าหน้าที่ของ (ICAC) 2 คน

แม้การสืบสวนสอบสวนของ (ICAC) จะมีมาตรการต่าง ๆ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน อย่างเข้มข้นมากกว่าการสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไป เช่น มีการจับบุคคลโดยไม่มีหมายจับหากมีเหตุ อันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการให้สินบน หรือการทุจริตและการกระทำโดยผิดกฎหมาย หรือกระทำความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานใช้อำนาจโดยมิชอบ ซึ่งถือว่าเป็นการลิดรอนสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาที่จะถูกจับได้ก็แต่โดยหมายของศาล แต่หลักการสำคัญที่ (ICAC) ไม่ยกเว้น คือ หลักการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ในการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้น สืบสวนสอบสวน ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี

ดังนั้น แม้การสืบสวนสอบสวนของ (ICAC) จะได้มีมาตรการต่าง ๆ ในการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างเข้มข้นมากกว่าการสอบสวนคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีการยกเว้นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ไว้หลายประการ แต่สิ่งที่ (ICAC) สำคัญไม่ยกเว้นโดยให้ความสำคัญ ก็คือ การแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีวัตถุประสงค์ในการได้สวนคดีประเภททุจริตเช่นเดียวกัน ก็น่าจะคำนึงถึงหลักการดังกล่าวเช่นเดียวกับ (ICAC) จะได้เป็นมาตรฐานเดียวกันในการดำเนินคดีอาญา

4.6 ความสมบูรณ์และความชอบด้วยกฎหมายของการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และผลกระทบต่ออำนาจฟ้อง

การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เทียบได้กับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เนื่องจากเป็นการดำเนินการในทางอาญาเช่นเดียวกัน แม้จะการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีลักษณะของคดี และขั้นตอนการดำเนินการที่เป็นพิเศษแตกต่างไปจากการดำเนินการของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม เพราะต้องใช้วิธีการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดทุจริต หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งวิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่สามารถใช้กับคดีประเภทดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน แต่การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทั้งในด้านความผิดทางอาญา และความผิดทางวินัยก็ตาม แต่การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการดำเนินคดีในทางอาญาเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในทางอาญา ดังนั้นจึงต้องมีมาตรฐานในการดำเนินการที่ใกล้เคียงกัน แม้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีวิธีการและขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เป็นพิเศษเพื่อปราบปรามการทุจริต ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้มีอิทธิพล มีการกระทำความผิดที่ซับซ้อน มาตรการโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่สามารถใช้ได้มีประสิทธิภาพ จึงต้องมีมาตรการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีที่เป็นพิเศษก็ตาม แต่ขั้นตอนการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องมีมาตรฐานในการดำเนินการที่เหมือนกัน เนื่องจากเป็นขั้นตอนสำคัญในการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งถือว่ามีความสำคัญในการไต่สวนข้อเท็จจริง หรือการสอบสวนข้อเท็จจริงเป็นอย่างมาก หากการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา แต่ได้ดำเนินการส่งตัวผู้ถูกกล่าวหาฟ้อง

ต่อศาล โดยไม่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาอีกเมื่อได้ตัวผู้ถูกกล่าวหา มา ซึ่งอาจมีผลถึงความชอบด้วยกฎหมายของการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และ อาจมีผลสืบเนื่องถึงอำนาจฟ้องของอัยการสูงสุด และอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

การแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ได้มีความเห็นทางวิชาการออกเป็น 2 แนวทาง

แนวทางแรกเห็นว่า การแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบในชั้นสอบสวน มีบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ซึ่งผลของการไม่แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ คงเป็นแต่จะใช้คำให้การของผู้ต้องหาเป็นพยานยันผู้ต้องหาไม่ได้เท่านั้น แต่จะทำให้ถึงกับการ สอบสวนเสียไปในนั้นอาจมากเกินไป และคงไม่ทำให้การสอบสวนนั้นเสียไปทั้งหมด และการ สอบสวนนั้นไม่จำเป็นต้องมีผู้ต้องหาอยู่ด้วย เห็นได้ว่าการสอบสวนสามารถทำได้ตั้งแต่ยังไม่มี ตัวผู้ต้องหา ไม่มีการแจ้งข้อหา ก็เป็นการสอบสวนได้ เป็นการสอบสวนแล้ว ซึ่งการสอบสวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐาน ไม่ใช่การรวบรวมคำให้การผู้ต้องหาด้วย ซึ่งการสอบสวนอาจเสร็จสิ้น และมีคำสั่งฟ้องตามมาตรา 141 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ โดยไม่ได้ตัวจำเลย หรือผู้ต้องหาเลยก็ได้

แนวทางที่สอง เป็นความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ซึ่งไม่เห็นพ้องด้วย กับความเห็นแรก โดยเห็นว่าการสอบสวนต้องปฏิบัติตามมาตรา 134 การไม่แจ้งข้อกล่าวหาให้ ผู้ถูกกล่าวหาทราบนั้น ไม่สอดคล้องกับหลักฟังความทุกฝ่าย และเห็นว่ากรณีจะทำการฟ้องผู้ต้องหา การสอบถามคำให้การผู้ต้องหาที่มีความจำเป็นต้องกระทำ ทั้งนี้ ตามมาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการ สอบสวนในความคิดนั้นก่อน” โดยเนื้อหาสำคัญของมาตรา 120 นี้ คือ การสอบถามคำให้การผู้ต้องหา กล่าวคือ แม้จะได้รวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างจนฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่ ถูกกล่าวหาจริง แต่ตราบใดที่ยังไม่ได้มีการถามคำให้การผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะยื่นฟ้อง ผู้ต้องหาไม่ได้ ถึงแม้ว่าในการสอบถามคำให้การผู้หาานั้น ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้ การก็ได้ก็ตาม กฎหมายให้พนักงานสอบสวนต้อง แจ้งข้อกล่าวหา หรือแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการ กระทำที่กล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นประกันเกี่ยวกับ “หลักฟังความทุกฝ่าย” และด้วย เหตุที่มาตรา 141 ใช้คำว่า “ควรสั่งฟ้อง” กรณีถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการ อย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา มา ดังนั้นหากได้ตัวผู้ต้องหาแล้วก็ต้องสอบปากคำ ผู้ต้องหาโดยในการถามคำให้การผู้ต้องหา จะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ มิฉะนั้น การสอบสวนย่อมไม่สมบูรณ์

จากความเห็นทั้งสองแนวทางดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับแนวทางที่สอง โดยเห็นว่าหากมิได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ถือว่าการสอบสวนมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อการสอบสวนมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ถือว่าไม่มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน และพนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจฟ้อง ตามมาตรา 120 เนื่องจากการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา มีความสำคัญต่อการสอบสวนคดีอาญาเป็นอย่างมาก เพราะหากไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาในชั้นสอบสวน ผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่สามารถทราบได้โดยว่าตนเอง ถูกกล่าวหาว่าอย่างไรและไม่สามารถแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง และไม่ปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่าย ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญในคดีอาญาที่ให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดี และเป็นหัวใจของการสอบสวนคดีอาญา เป็นการประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิต่าง ๆ ในการต่อสู้คดี หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่สามารถใช้สิทธิต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมี จะไม่มีประโยชน์ในการต่อสู้คดี คงมิใช่เพียงแต่หากพนักงานสอบสวนมิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติผิดพลาดบกพร่องไม่ครบถ้วนแล้ว จะใช้คำให้การของผู้ต้องหาเป็นพยานยันผู้ต้องหาไม่ได้เท่านั้น และไม่ถือว่าการสอบสวนเสียไปทั้งหมดอันส่งผลต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ

นอกจากนี้ยังเห็นว่าเนื้อหาสำคัญของมาตรา 120 ก็คือ การถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา กล่าวคือ แม้จะได้รวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างจนฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง แต่ทราบใดที่ยังไม่ได้ถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาไม่ได้ ถึงแม้ว่าในการผู้ต้องหาจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อกล่าวหาและการถามคำให้การผู้ถูกกล่าวหา ประสงค์ให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาอย่างแท้จริง เพื่อที่จะใช้สิทธิในการแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งการถามปากคำผู้ถูกกล่าวหาจะช่วยให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีการค้นหาความจริงจากตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาถือว่าเป็นประจักษ์พยาน แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ อีกทั้งจะได้ทราบว่าผู้ถูกกล่าวหาที่ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นบุคคลคนเดียวกันจริง ซึ่งการถามคำให้การผู้ต้องหาที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

เมื่อพิจารณาการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นได้ว่า โดยหลักมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเช่นเดียวกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยมุ่งรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา และนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของสถานะของผู้ถูกกล่าวหา และฐานความผิด ที่ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งอยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเป็นการกระทำความผิดโดยใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่วนการสอบสวนคดีอาญาเป็นการกระทำ

ความผิดโดยบุคคลที่ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเป็นความผิดอาญาธรรมดา แต่โดยพื้นฐานก็เป็นการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกัน ซึ่งการดำเนินคดีอาญามีการกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก ดังนั้นการดำเนินการในคดีอาญาจะต้องมีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่เหมือนกัน จะใช้ขั้นตอนการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกันอันจะทำให้กระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มากกว่าไม่ได้ กรณีตามปัญหาเห็นว่าการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความบกพร่องในการไต่สวนข้อเท็จจริง หากกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหา และไม่ได้ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้ว และไม่ประสงค์ที่จะแก้ข้อกล่าวหา ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจไม่รอบด้านและครบถ้วน โดยยังไม่ได้รับฟังความจากฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเป็นเหตุให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยการรวบรวมพยานหลักฐานของฝ่ายคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงที่ผู้ถูกกล่าวหาอ้างนั้น ไม่ว่าจะเป็นไปในทางใดก็ถือว่าเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น และอาจกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีในชั้นการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แม้ว่ามีบางกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่มีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม แต่ขั้นตอนในการแจ้งข้อกล่าวหาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกขั้นตอนได้วางหลักการโดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการมีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหา หรือการปิดประกาศหนังสือแจ้งดังกล่าว ณ สำนักงาน ป.ป.ช. และภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา หรือการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือวางกรอบระยะเวลาให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาได้เสมอ และสามารถขยายเวลาได้ตามที่เห็นสมควร โดยรับฟังข้อเท็จจริงของผู้ถูกกล่าวหาในทุกขั้นตอนของการไต่สวนข้อเท็จจริง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หากเป็นกรณีตามปัญหาโดยผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีก็อาจถือได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาละสิทธิในการต่อสู้คดีของตนเอง โดยขั้นตอนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้เปิดโอกาสแล้ว แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่ทราบถึงการแจ้งข้อกล่าวหาอย่างแท้จริง ก็อาจถือได้ว่าขั้นตอนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในเรื่องดังกล่าว อาจมีความบกพร่อง เป็นเหตุให้กระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีได้ ซึ่งหากมีกรณีตามปัญหาเมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับแล้ว แม้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาและให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาและไม่ประสงค์จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ผลในทางกฎหมายก็ยังไม่น่าถึงขนาดทำให้การสอบสวนเสียไปอย่างเช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากมิใช่กรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ละเลยไม่ดำเนินการ หรือไม่ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการมารับแจ้งข้อกล่าวหาและชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา อันจะทำให้การไต่สวนของ

คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นอันเสียไปอย่างเช่นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ อีกทั้งการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีแนวคิดที่แตกต่างกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ในเรื่องของมาตรการพิเศษที่เพิ่มขึ้นมาเพื่อให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสำหรับคดีประเภทดังกล่าว ซึ่งหากมีกรณีปัญหาเกิดขึ้น คงเป็นเพียงความไม่สมบูรณ์ในการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งอาจดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องได้ โดยไม่ถึงขนาดที่ทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสียไปทั้งหมด อันจะทำให้ัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้อง และศาลที่มีเขตอำนาจไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

4.7 วิเคราะห์หลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหา และการฟ้องโดยไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหา ตามกฎหมายไทย และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญาไว้ โดยต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องคดีเสมอ ตามที่ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 165 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการต่อไป”

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่พนักงานอัยการจะฟ้องร้องผู้ต้องหาคนใด หากผู้ต้องหาคนนั้นไม่อยู่ในอำนาจศาลหรือไม่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมของอำนาจรัฐ พนักงานอัยการต้องส่งตัวผู้ต้องหาคนนั้นพร้อมฟ้อง และถ้าไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหามาได้ พนักงานอัยการก็ไม่สามารถฟ้องคดีอาญาได้ และศาลก็จะไม่ประทับฟ้อง เป็นเหตุให้คดีอาญาไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ก็ได้นำไปใช้กับการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองที่อยู่ในอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย โดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2556 ซึ่งในข้อ 11 ได้กำหนด ดังนี้

ข้อ 11 กำหนดว่า “ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาศาลหรือคุมตัวมาศาล เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวและอ่านกับอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าจำเลยกระทำความผิดจริง

หรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง ถ้าจำเลยให้การหรือไม่ยอมให้การก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบวัน”

ระเบียบดังกล่าวเป็นหลักการเดียวกับที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เป็นวิธีการดำเนินคดีอาญาแบบทั่วไปหรือการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองที่อยู่ในอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเป็นวิธีพิเศษที่ใช้ระบบไต่สวนก็ยังคงมุ่งเน้นถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในฐานะที่เป็นประธานในคดี ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาในรัฐสมัยใหม่ มีสิทธิในการอยู่ด้วยในการดำเนินคดีอาญา และสอดคล้องกับหลักการพิจารณาและสืบพยานในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเพื่อให้สิทธิจำเลยในการรับทราบพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งได้นำสืบในชั้นพิจารณาได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดอย่างไร และเมื่อจำเลยได้รับทราบแล้ว ก็สามารถยกข้อโต้แย้งหรือข้อแก้ตัวได้อีกทั้งหากให้สืบพยานต่อหน้าจำเลย ย่อมเกิดผลในทางจิตวิทยาว่าจะต้องให้การด้วยความจริงเพราะได้กล่าวปรีกปรัจำเลยต่อหน้าจำเลย และจำเลยก็มีสิทธิซักค้านได้

หลักการพิจารณาคดีและสืบพยานลับหลังจำเลยในประเทศไทย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 172 ทวิ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้สามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ในกรณีต่าง ๆ อย่งไรก็ตามการที่จะพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 มาก่อน คือ จะต้องได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมา และศาลได้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามคำให้การจำเลยแล้วตามมาตรา 172 วรรคสอง แต่เนื่องจากไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล และคดีอาจล่าช้าไปถ้ารอให้จำเลยมา และที่สำคัญก็คือ ศาลจะต้องเห็นสมควรสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวไม่ช่วยแก้ปัญหาในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปก่อนที่จะยื่นการจะยื่นฟ้องคดีได้ เพราะการอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามคำให้การจำเลยต้องปรากฏตัวจำเลยต่อศาลก่อน ซึ่งหากยังไม่ปรากฏตัวจำเลยก็ไม่สามารถใช้วิธีพิจารณาคดีลับหลังจำเลยตามมาตรา 172 ทวิได้ ซึ่งจะไม่มีประโยชน์ใดในกรณีปัญหาดังกล่าว

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) เช่นเดียวกับประเทศไทย โดยเป็นประเทศที่ใช้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบบผสม กล่าวคือ นำเอาข้อดีของทั้งระบบไต่สวน และระบบกล่าวหามาใช้ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด และในการพิจารณาคดีตามปกติต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในการฟ้องคดีเช่นเดียวกับประเทศไทย ซึ่งเป็นหลักปกติทั่วไปในการพิจารณาคดีอาญา อย่างไรก็ตามในประเทศฝรั่งเศสได้มีข้อยกเว้น โดยสามารถพิจารณาคดีโดยไม่มี

ตัวจำเลยได้ ไม่ว่าในชั้นก่อนเริ่มการพิจารณาคดี หรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาลก็ตาม ถือว่าเป็นข้อยกเว้นเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาสามารถดำเนินต่อไปได้เมื่อไม่มีตัวผู้ถูกกล่าวหา และเหตุที่ทำให้การฟ้องคดีโดยไม่จำเป็นต้องมีตัวจำเลย หรือการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ เหตุหนึ่งก็คือผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดแล้วหลบหนีเมื่อได้มีการส่งหมายเรียกไปยังถิ่นที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาหรือถิ่นที่อยู่ของจำเลยแล้ว หากไม่มาศาลตามวันเวลาที่ระบุไว้ในหมายเรียก ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ โดยไม่มีตัวจำเลย และถือว่าการที่จำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลเป็นกรณีที่ไม่มีเหตุผลอันสมควรซึ่งผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงจากการกระทำความผิดและได้รู้ถึงการถูกดำเนินคดีในศาล ซึ่งมีจำเลยเป็นจำนวนมากที่หาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่ขึ้นศาลทั้งที่ได้รับการแจ้งตามปกติ หรือในบางครั้งก็ใช้วิธีการย้ายที่อยู่เพื่อไม่ให้มีการติดตามเรียกตัว อีกทั้งถือว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยสละสิทธิในการต่อสู้คดี เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีหน้าที่ต้องมาต่อสู้คดีเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตน หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลและใช้สิทธิในการต่อสู้คดี ศาลสามารถพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้และพิพากษาคดีไปได้โดยไม่มีตัวจำเลย

อย่างไรก็ตามการพิจารณาและพิพากษาคดีดังกล่าวก็ไม่ได้มีผลเด็ดขาดทันที หากมีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่หลบหนีกลับมาเองหรือถูกจับมาภายใต้อายุความ ก็สามารถร้องขอให้เพิกถอนคำพิพากษาโดยไม่มีตัวจำเลยดังกล่าวได้ซึ่งมีผลทำนองเดียวกับการขอพิจารณาคดีใหม่เป็นไปตามหลักบุคคลไม่อาจถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดโดยไม่มีโอกาสต่อสู้ หรือโดยศาลยังไม่ได้รับฟังข้อต่อสู้ของผู้ถูกกล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหาควรได้รับโอกาสที่จะให้การแสดงความเห็นต่อข้อกล่าวหาก่อนที่จะมีข้อยุติโดยคำพิพากษา ซึ่งเป็นสิทธิที่จะต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาที่ศาลไม่อาจละเลยหรือปฏิเสธสิทธิดังกล่าวได้ นอกจากนี้การขอพิจารณาคดีใหม่เนื่องจากการพิจารณาคดีที่ไม่มีตัวจำเลย มีเหตุผลมาจากการพิจารณาคดีที่ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในเรื่องนี้มีผู้เห็นว่าไม่ควรพิพากษาคดีโดยไม่มีตัวจำเลย ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ได้มีโอกาสเสนอข้อต่อสู้ โดยการเพิกถอนคำพิพากษาโดยไม่มีตัวจำเลยด้วยการขอพิจารณาใหม่นี้ต้องกระทำภายใต้อายุความฟ้องร้อง หรืออาจกล่าวได้ว่าการลงโทษผู้หลบหนีตามคำพิพากษาโดยไม่มีตัวจำเลยนั้นไม่อาจถูกเปลี่ยนแปลงได้ถ้าผู้หลบหนีปล่อยให้อายุความฟ้องร้องล่วงเลยไปโดยมิได้ปรากฏตัว หรือเพราะเหตุที่ตายไปก่อนการเพิกถอนคำพิพากษา

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยของประเทศฝรั่งเศส รวมทั้งหลักการเพิกถอนคำพิพากษาในกรณีที่ตัวจำเลยมาศาลภายใต้อายุความดังกล่าว สามารถช่วยแก้ปัญหาในการหลบหนีไปก่อนที่อัยการสูงสุดจะฟ้องคดี สำหรับการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองที่อยู่ในอำนาจ

คณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากหลักการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในการฟ้องคดี ที่ถือว่าเป็นไปตามหลักสากล ไม่สามารถใช้ในการดำเนินคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกกรณี อาจมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญาทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ เป็นเหตุให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ด้วยเหตุที่ว่าผู้ถูกกล่าวหาหลบหนีหรือหาตัวผู้ถูกกล่าวหาไม่พบในระหว่างการแสวงหาข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐาน ก่อนการฟ้องคดีต่อศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง ที่อยู่ในอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่เป็นผู้มีความสามารถในการทางการเงิน มีความรู้ และมีความสามารถในการหลบหนีได้เป็นระยะเวลานาน ดังนั้นจึงต้องมีวิธีการเป็นพิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาประเภทพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และให้การดำเนินคดีสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามความมุ่งหมายของการดำเนินคดีอาญา ผู้ศึกษาเห็นว่าในกรณีดังกล่าวควรนำหลักการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยมาใช้ในการฟ้องคดีโดยไม่จำเป็นต้องมีตัวผู้ถูกกล่าวหาเมื่อพิจารณาถึงน้ำหนักของการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะต้องถูกกระทบสิทธิในการพิจารณาคดีที่ตนเองไม่ได้อยู่ด้วย กับประโยชน์ส่วนรวมที่รัฐมุ่งคุ้มครองความสงบเรียบร้อยในรัฐ หากมองในแง่สิทธิของปัจเจกเป็นสำคัญ การคุ้มครองสิทธิของตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญาก็สำคัญยิ่ง แต่หากมองในแง่ของสังคมส่วนรวม ความสงบเรียบร้อยของรัฐ ความเชื่อถือและเชื่อมั่นของประชาชนในสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม และยิ่งกว่านั้นการที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี ก็ถือว่าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมและเป็นการละเมิดสิทธิในการต่อสู้คดี ที่กฎหมายตามหลักทั่วไปได้กำหนดไว้ให้เพื่อรักษาสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นโดยให้น้ำหนักกับประโยชน์ส่วนรวมของสังคมยิ่งกว่าประโยชน์ของปัจเจก และปัญหาก็จะเกิดขึ้นโดยหากจำเลยที่มีความสามารถในการหลบหนีไปทั่วโลก ๆ เป็นระยะเวลานานจนอาจขาดอายุความ โดยไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยดังกล่าวได้ อีกทั้งประเภทของคดีดังกล่าวก็เป็นคดีที่ทำให้เกิดความเสียหายกับสังคมและส่วนรวมมากกว่าคดีปกติ เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง เป็นผู้ใช้อำนาจแทนรัฐ หากเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวใช้อำนาจในทางทุจริตหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว นอกจากจะเกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมแล้วยังเกิดความเสียหายกับระบบราชการด้วย และหากเป็นเช่นนี้ประชาชนหรือสังคมก็必将มีความเชื่อถือกระบวนการยุติธรรมน้อยลง เมื่อกระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพและขาดความน่าเชื่อถือแล้ว ก็จะเกิดความเสียหายกับสังคมส่วนรวม ประชาชนอาจไม่เคารพกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาที่มีความสามารถในการหลบหนี